

HRVATSKO DRUŠTVO
I COVID-19 PANDEMIJA:

KRIZA KAO PRILIKA?

VIII. NACIONALNI KONGRES
HRVATSKOG SOCIOLOŠKOG DRUŠTVA

VIII. NACIONALNI KONGRES HRVATSKOG SOCIOLOŠKOG DRUŠTVA
HRVATSKO DRUŠTVO I COVID-19 PANDEMIJA: KRIZA KAO PRILIKA?

20. – 21. svibnja 2021.

ONLINE

KNJIGA SAŽETAKA

IZDAVAČ

Hrvatsko sociološko društvo (HSD)
Amruševa 11
10000 Zagreb
www.hsd.hr

GODINA IZDANJA:

2021.

UREDNICI

Jaka Primorac
Simona Kuti
Marko Marelić

DIZAJN

Joško Gamberožić

LEKTURA

Stela Malatestinić

PROGRAMSKI ODBOR

PREDSJEDNIK

Dr. sc. Dražen Šimleša, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

ČLANOVI/ICE

Doc. dr. sc. Jelena Puđak, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Dr. sc. Anita Bušljeta Tonković, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Doc. dr. sc. Tijana Trako Poljak, Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet UNIZG

Doc. dr. sc. Ivanka Buzov, Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet UNIST

Dr. sc. Paul Stubbs, Ekonomski institut

Prof. dr. sc. Krunoslav Nikodem, Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet UNIZG

Doc. dr. sc. Branko Ančić, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

ORGANIZACIJSKI ODBOR

PREDSJEDNICA

Dr. sc. Jaka Primorac, Institut za razvoj i međunarodne odnose

ČLANOVI/ICE:

Dr. sc. Simona Kuti, Institut za migracije i narodnosti

Dr. sc. Anja Gvozdanović, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Marko Marelić, mag. soc., Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“, Medicinski fakultet UNIZG

Dr. sc. Marko Mustapić, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Ema Bašić, mag. soc., Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Dino Vukušić, mag. soc., Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

TEHNIČKA PODRŠKA KONFERENCIJE:

Antonija Bukvić-Letica

Aurora Rakić

Lucija Jukić

Tia Horvat

Noel Radolović

ISBN: 978-953-8070-19-8

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001101133.

SADRŽAJ

HRVATSKO DRUŠTVO I COVID-19 PANDEMIJA: KRIZA KAO PRILIKA?	8
PROGRAM KONGRESA	10
SAŽECI	16
LISTA SUDIONIKA I SUDIONICA	64

HRVATSKO DRUŠTVO I COVID-19 PANDEMIJA: KRIZA KAO PRILIKA?

Svijet je napustio 2020. godinu sa željom da se više nikad ne ponovi. Pandemija bolesti COVID-19 uzrokovala je već dugo neviđenu krizu čije sve posljedice još nisu u potpunosti jasne. Nema nikakve sumnje da je virus uzdrmao ljudsku civilizaciju na više razina generirajući krizu u zdravstvu i kvaliteti života, ekonomiji i potrošnji, mobilnosti i uslugama, socijalnim pitanjima i ljudskim pravima te psihološkom stanju i osjećaju zadovoljstva pojedinaca. Mnogi su istaknuli kako se zapravo radi o nastavku, odnosno o hiperrealizaciji već uhodanih i duboko ukorijenjenih kriza današnjih društava koja su ignorirala klimatske promjene i brutalnu degradaciju svjetskih ekosustava i prirodnih staništa, kao i sve veću ekonomsku nejednakost i neravnopravnost, krizu demokracije, povjerenja u elite i manipuliranje političkim porukama i vijestima.

Hrvatska globalnu pandemiju prolazi u dva vala pri čemu se, dok se održava naš osmi po redu Kongres, upravo lagano usporava i treći val. Na početku pandemije tijekom proljetnog vala, unatoč šoku zbog „novog normalnog“ i nepoznavanja virusa, potpunog lockdowna, potresa u Zagrebu i osjećaja nesigurnosti, prevladale su poruke solidarnosti, povjerenja, zajedništva i vjere u bolje sutra. Drugi jesensko-zimski val odavao je potpuno drugačiju sliku Hrvatske: gubitak povjerenja u Stožer civilne zaštite i državne institucije, porast nepridržavanja propisanih epidemioloških mjera, ograničavanje slobode kretanja i društveno-ekonomskog života, pretrpane bolnice i medicinsko osoblje na rubu snaga te pozicija među najgorima u Europi po broju zaraženih i preminulih. Uz to, drugi val virusa poklopio se i s drugim potresom, ovoga puta na banijskom području s razornijim posljedicama od potresa u Zagrebu i okolici za vrijeme prvog pandemijskog vala. U kratkom smo vremenu svjedočili snažnoj promjeni od narativa solidarnosti i povjerenja do narativa nepovjerenja i sukoba. Postavlja se pitanje što se dogodilo u svega nekoliko mjeseci?

Poznata je izreka kako je svaka kriza ujedno i prilika. Govori se o nužnosti promjene razvojne paradigme, o važnosti događaja i trenutka da se ne vratimo na tzv. staro normalno, o potrebi transformacije ekonomije i društva, načina na koji se odnosimo prema živom svijetu oko sebe. Riječ koja odzvanja postaje otpornost, odnosno postizanje dovoljne razine prilagodbe na vanjske promjene kako bismo kao zajednica zadržali zadovoljavajuću razinu funkcioniranja i djelovanja. Hrvatska će kao članica EU-a testirati i razvijati tu otpornost i održivost kroz primjenu Europskog zelenog plana koji je uslijed krize uzrokovane bolesti COVID-19 i odgovora EU-a na nju integriran u Plan za oporavak EU Sljedeće generacije.

Osmi po redu Nacionalni kongres Hrvatskog sociološkog društva analizira kroz teorijske i empirijske pristupe i radove odnos društva u Hrvatskoj prema pandemiji bolesti COVID-19. Testiramo imamo li kapacitete i volje, inovativnosti i vizionarstva pretvoriti ovu krizu u priliku.

Količina radova koje smo dobili govore o velikom interesu naših kolegica i kolega za temu ovogodišnjeg Kongresa, a kvaliteta odabranih radova govori o njihovoj posvećenosti bavljenju aktualnim temama u hrvatskom društvu. To nas je i dovelo do bogatog i zgusnutog programa u kojem će biti predstavljeno čak 44 rada koji su rezultat istraživanja i promišljanja 97-oro kolega znanstvenika i istraživača.

S glavnom temom kao niti vodiljom raspravljamo o temama kao što su transformacija rada i promjene s kojima se suočavamo, utjecaj trenutne situacije na socijalni dijalog te općenito na

status i djelovanje civilnog društva. Analiziramo promjene koje su virus i potresi donijeli na naše sagledavanje i doživljaj fizičkog i društvenog prostora te utjecaj krize na razinu nejednakosti u društvu, na stanje i odnos prema rodnoj ravnopravnosti, zdravlju te intimnom prostoru. Također propitkujemo na koji način ovo krizno vrijeme utječe na migrantske tokove i položaj mladih, na odnos između urbanih i ruralnih prostora. Problematiziramo i na koji način se mijenja poimanje održivog razvoja, okoliša i prirode oko nas, na koji način vrednujemo hranu, resurse, klimu i druga bitna područja održivosti i otpornosti. Nadalje, posvećujemo pažnju položaju kulture i kulturnih praksi i ponašanju medija u proteklom razdoblju. Kao što je vidljivo, pokrivamo izrazito kompleksno područje koje obuhvaća sav naš društveni život, ali posvećujemo pažnju i osobnim doživljajima i iskustvima.

Mnogi radovi problematiziraju buduće vrijeme i pokušavaju odgovoriti na pitanje što donosi sutra, što nam donosi vrijeme nakon ove krize, kakvo društvo već sada za vrijeme pandemije gradimo.

Zahvaljujemo svim izlagačicama i izlagačima na ovogodišnjem Kongresu jer su ga učinili relevantnim i aktualnim za hrvatsko društvo. Također, zahvaljujemo kolegicama i kolegama iz Programskog i Organizacijskog odbora na pripremi Kongresa i realiziranju još jednog u nizu najvažnijih susreta predstavnica i predstavnika sociološke znanosti u Hrvatskoj. Svi zajedno doprinosimo kreiranju Kongresa kao prostora na kojem se otvaraju najvažnija društvena pitanja u konkretnom trenutku.

Unatoč našim namjerama za makar i hibridnim modelom organiziranja programa i djelomičnim sudjelovanjem uživo u istom prostoru, poštujući trenutak i epidemiološku situaciju, kao i želju za očuvanjem zdravlja svih sudionica i sudionika, ovogodišnji Kongres bit će organiziran kao online događanje 20. i 21. svibnja 2021. godine. Želimo Vam uspješan Kongres, sadržajne i kvalitetne rasprave.

Predsjednik Programskog odbora Kongresa
Dr. sc. Dražen Šimleša

PROGRAM KONGRESA

VIII. NACIONALNI KONGRES HRVATSKOG SOCIOLOŠKOG DRUŠTVA - ONLINE 'HRVATSKO DRUŠTVO I COVID-19 PANDEMIJA: KRIZA KAO PRILIKA?'

VRIJEME	ČETVRTAK 20.05.2021.
8:30 – 8:45	REGISTRACIJA/SPAJANJE NA PLATFORMU
8:45 – 9:00	OTVORENJE KONGRESA Branko Ančić, Predsjednik HSD-a Dražen Šimleša, Predsjednik Programskog odbora Jaka Primorac, Predsjednica Organizacijskog odbora
9:00 – 11:15	Sesija 1 – TRANSFORMACIJA RADA? NOVI OBLICI I STARI PROBLEMI Moderator: Krunoslav Nikodem RAD U NOVOM NORMALNOM: POVRATAK NA STARO? Teo Matković, Marko Lucić ULOGA DRŽAVE PRIJE I TIJEKOM COVID-19 PANDEMIJE: PERSPEKTIVA PODUZETNIKA Branko Ančić, Marija Brajdić Vuković, Karin Doolan, Lana Peternel, Marija Švajda TIPOLOGIJA RODNE PODJELE NEPLAĆENOG RADA U KUĆANSTVU Luka Jurković, Vedran Halamić, Ksenija Klasnić PODJELA KUĆANSKIH POSLOVA I DRUŠTVENA NEJEDNAKOST U HRVATSKOJ: MJEŠOVITO-METODSKI PRISTUP Augustin Derado, Mirko Petrić, Inga Tomić-Koludrović, Predrag Cvetičanin DIGITALNI NOMADI OTKRIVAJU HRVATSKU KAO DESTINACIJU ZA PRIVREMENI BORAVAK I RAD NA DALJINU: TRŽIŠTE U NASTAJANJU Caroline Hornstein Tomić, Dora Bagić, Maja Kurilić FORMIRANJE DRUŠTVENO-EKONOMSKIH OBLIKA NA DIGITALNIM PLATFORMAMA: ROBA I JAVNO BOGATSTVO Toni Prug, Paško Bilić
11:15 – 11:30	PAUZA
11:30 – 13:30	Sesija 2 – MIJENE DRUŠTVENOSTI, SOCIJALNOG DIJALOGA I CIVILNOG DRUŠTVA Moderator: Paul Stubbs OBRASCI DRUŠTVENOSTI I IZVORI POTPORE TIJEKOM PANDEMIJE Željka Tonković, Dražen Cepić

**KORONAPANDEMIJA KAO KRIZA DRUŠTVENOG POVJERENJA:
PRELIMINARNI REZULTATI LONGITUDINALNOG PRAĆENJA POVJERENJA
U HRVATSKOJ**

Dinka Čorkalo Biruški, Kosta Bovan, Nikola Baketa

**SOCIJALNI DIJALOG 2030 – ISTRAŽIVANJE BUDUĆNOSTI SOCIJALNOG
DIJALOGA U HRVATSKOJ DELPHI METODOM**

Jelena Matančević, Danijel Baturina, Gojko Bežovan

PANDEMIJA KAO NASTAVAK KRIZE CIVILNOG SEKTORA U HRVATSKOJ

Jelena Puđak, Jaka Primorac, Karin Doolan, Valerija Barada

**RELIGIJSKI AKTIVIZAM – PROSVJEDNE AKTIVNOSTI INICIJATIVE “40
DANA ZA ŽIVOT” PROTIV POBAČAJA U REPUBLICI HRVATSKOJ**

Maja Gergorić, Đurđica Degač

13:30 – 14:00 PAUZA

14:00 – 16:00 **Sesija 3 – DRUŠTVENI I FIZIČKI PROSTOR USLIJED PANDEMIJE I
POTRESA**

Moderator: Branko Ančić

**REKONFIGURACIJA DRUŠTVENOG PROSTORA NAKON PANDEMIJE
COVID-19: GLOBALIZACIJA – DEGLOBALIZACIJA ILI VIŠESMJERNA
KOMPLEKSNOŠĆ?**

Saša Božić, Simona Kuti

**SOCIOPROSTORNI PRISTUP DEFINIRANJU I ISTRAŽIVANJU OTPORNOSTI
I ODRŽIVOSTI**

Jelena Zlatar Gamberožić, Sara Ursić, Jana Vukić

**URBANI JAVNI PROSTORI PRIJE I TIJEKOM PANDEMIJE COVID-19 –
PRIMJER ZAGREBA**

Jana Vukić, Ana-Marija Senfner, Miroslav Mihetec, Barbara Barišić

**ŠIRA SLIKA OBNOVE ZAGREBA. REVITALIZACIJSKI POTENCIJAL
ARHITEKTONSKE BAŠTINE I BROWNFIELD PODRUČJA SA STAJALIŠTA
STRUČNIH AKTERA**

Jana Vukić, Lora Rajčić

**REZULTATI PILOT-PROJEKTA BLOKA 19 NAKON ZAGREBAČKOG POTRESA
IZ OŽUJKA 2020. GODINE**

Anđelina Svirčić Gotovac, Mirjana Adamović, Nikola Petrović, Jelena Zlatar
Gamberožić, Filip Fila

16:00 – 16:15 PAUZA

16:15 – 18:15

**Sesija 4 – POGLED U BUDUĆNOST IZ SADAŠNJOSTI PANDEMIJE:
DISKURSI, VRIJEDNOSTI, STAVOVI**

Moderatorica: Jelena Puđak

**PANDEMIJA KAO DISKURZIVNA PRAKSA – TEORIJSKE PRETPOSTAVKE I
EMPIRIJSKE ILUSTRACIJE**

Krešimir Žažar

**“TKO NAM TO PAKUJE?” – VRIJEDNOSNE ORIJENTACIJE KAO
POKAZATELJ SKLONOSTI ZAVJERENIČKOM MENTALITETU U VRIJEME
COVID-19 PANDEMIJE**

Edgar Buršić, Marko Galić, Krešimir Krolo

**PODRŽANE ILI POKORENE – USPOREDBA REZULTATA ISTRAŽIVANJA
STAVOVA O POBAČAJU U HRVATSKOJ IZ 2011. I 2020. GODINE**

Ksenija Klasnić, Branka Galić

**DRUŠTVENA KONSTRUKCIJA SUSTAVNIH NEJEDNAKOSTI –
PANDEMIJSKE POUKE**

Toni Pranić

**POST-COVID DRUŠTVO U SVJETLU MYRDALOVE TEORIJE KUMULATIVNE
UZROČNOSTI: POGLED NA HRVATSKU**

Jadranka Pelikan

18:15 – 18:30

PAUZA

18:30 – 20:15

Skupština HSD-a

VRIJEME   **PETAK 21.05.2021.**

- 8:45 – 9:00   REGISTRACIJA/SPAJANJE NA PLATFORMU
- 9:00 – 9:30   IZLAGANJE NOVOIZABRANOG/E PREDSJEDNIKA/ICE HRVATSKOG SOCIOLOŠKOG DRUŠTVA I RASPRAVA
- 9:30 – 11:45   **Sesija 5 – NEJEDNAKOSTI, ZDRAVLJE I PANDEMIJSKA INTIMNOST**
Moderatorica: Simona Kuti
- KLASNE NEJEDNAKOSTI I ZDRAVLJE U HRVATSKOM DRUŠTVU**
Željka Tonković, Karin Doolan, Branko Ančić
- (OBVEZNO) CIJEPLJENJE I NJEGOVI PARADOKSI: LAŽNA AUTONOMIJA?**
Željko Pavić, Adrijana Šuljok, Juraj Jurlina
- IMA LI CJEPIVA ZA SVE? DETERMINANTE JAVNE PERCEPCIJE PRAVEDNOSTI I TRANSPARENTNOSTI DISTRIBUCIJE CJEPIVA PROTIV COVID-19 BOLESTI**
Adrijana Šuljok, Dragan Bagić, Branko Ančić
- ZABRINUTOST ZARAZOM KORONAVIRUSOM I ODGOVORNO PONAŠANJE MLADIH U SVAKODNEVICI I SPOLNOM PONAŠANJU**
Sandra Šević
- SEKSTING I SEKSUALNOST MLADIH U COVID-19 PANDEMIJI**
Goran Koletić
- LJUBAV U DOBA KORONE: SOCIOLOŠKO ISTRAŽIVANJE INTIMNIH ODNOSA U VRIJEME LOCKDOWNA**
Gorana Bandalović, Marija Lončar, Zorana Šuljug Vučica, Larisa Hrčić
- 11:45 –12:00   PAUZA
- 12:00 – 14:00   **Sesija 6 – OSTATI ILI ODUSTATI? PANDEMIJA, MIGRACIJE I MLADI**
Moderatorica: Anja Gvozdanović
- UČINAK PANDEMIJA NA MIGRACIJE: POVIJESNA I SUVREMENA PERSPEKTIVA**
Snježana Gregurović, Margareta Gregurović, Sanja Klempić Bogadi, Josip Kumpes, Simona Kuti, Sanja Lazanin, Dubravka Mlinarić, Sonja Podgorelec
- ZAŠTO STUDENTI ŽELE OTIĆI ŽIVJETI I RADITI IZVAN HRVATSKE? ISTRAŽIVANJE RAZLIKA U ŽELJI ODLASKA PREMA TIPU NASELJA**
Bruno Šimac, Izvor Rukavina, Tijana Trako Poljak
- HABITUS, EMOCIJE I OBRAZOVNE PUTANJE MLADIH LJUDI KOJI SU ODRASTALI U SIROMAŠTVU**
Tanja Vučković Juroš

**POVEZANOST INDIVIDUALNIH, SOCIOEKONOMSKIH I SOCIOKULTURNIH
KARAKTERISTIKA STUDENATA/ICA S RAZLIČITIM MJERAMA RIZIKA
ODUSTAJANJA OD STUDIJA**

Saša Puzić, Josip Šabić, Iva Odak

JAVNI PROSTORI I SKATE SUPKULTURA

Jana Vukić, Paola Pučić

14:00 – 14:30 PAUZA

14:30 – 16:45 **Sesija 7 – „OVA JEDINA ZEMLJA“**

Moderator: Dražen Šimleša

**ZOONOTSKE KRIZE I UBLAŽAVANJE POSLJEDICA KLIMATSKIH
PROMJENA: NARATIVI HRVATSKIH ZNANSTVENIKA O DRUŠTVENOJ
BUDUĆNOSTI**

Marija Brajdić Vuković, Jelena Puđak

**PANDEMIJA KAO PRILIKA ZA SPAS OKOLIŠA?: PROOKOLIŠNO
PONAŠANJE MEĐU STUDENTIMA U HRVATSKOJ ZA VRIJEME COVID-19
PANDEMIJE**

Bruno Šimac, Jelena Puđak, Tijana Trako Poljak

**KAPACITETI OTPORNOSTI HRVATSKIH RURALNIH PODRUČJA KAO
SOCIJALNO-EKOLOŠKIH SUSTAVA**

Tijana Trako Poljak, Krešimir Žažar, Jelena Puđak, Mateja Jež Rogelj

**OSOBNO BLAGOSTANJE U HRVATSKOJ: REGIONALNA USPOREDBA
RURALNOG I URBANOG STANOVNIŠTVA (ESS 2018)**

Vladimir Ivanović, Bruno Šimac, Tijana Trako Poljak

**MLADI POLJOPRIVREDNICI I VAŽNOST LOKALNE POLJOPRIVREDNE
PROIZVODNJE USLIJED PANDEMIJE COVID-19**

Helena Pupak, Tijana Trako Poljak

**ORGANSKA PROIZVODNJA VOĆA I POVRĆA U HRVATSKOJ U DOBA
COVID-19 PANDEMIJE**

Jasmina Božić, Armano Srbljinović, Adna Herak

16:45 – 17:00 PAUZA

17:00 – 19:15 **Sesija 8 – KULTURNE PRAKSE, UPOTREBA MEDIJA I RODNA
RAVNOPRAVNOST**

Moderatorica: Jaka Primorac

**KULTURA U KARANTENI: OBRASCI KULTURNE POTROŠNJE U DOBA
PANDEMIJE**

Željka Tonković, Krešimir Krolo

VRIJEME POTOPA – ONLINE KAZALIŠTE U VRIJEME PRVOG COVID VALA

Toni Pranić

UPOTREBA MEDIJA, POVJERENJE I INFORMACIJSKI CILJEVI U DVOSTRUKOJ KRIZI: SUOČAVANJE SA STRESOM UZ MEDIJE NAKON POTRESA U RAZDOBLJU PANDEMIJE COVID-19

Dina Vozab, Mihaela Mihalec, Laura Hana Uremović

EKSPLOLATIVNA RAČUNALNA ANALIZA MEDIJSKIH IZVJEŠTAJA O KORONAVIRUSU U 2020. GODINI

Paško Bilić, Ivo Furman, Savaş Yildirim, Jan Šnajder, David Dukić, Matej Gjurković

RODNA RAVNOPRAVNOST IZA KAMERE: KRIZA KAO PRILIKA?

Anita Dremel

RODNA RAVNOPRAVNOST U MODERNIZACIJSKOM KONTEKSTU: MJEŠOVITO-METODSKI PRISTUP

Inga Tomić-Koludrović, Mirko Petrić, Željka Zdravković, Augustin Derado

19:15 – 19:30

ZATVARANJE KONGRESA

Dražen Šimleša, Predsjednik Programskog odbora; Jaka Primorac, Predsjednica Organizacijskog odbora; Branko Ančić, Predsjednik HSD-a

SAŽECI

Branko Ančić

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Marija Brajdić Vuković

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Karin Doolan

Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju

Lana Peternel

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Marija Švajda

Hrvatski zavod za javno zdravstvo

ULOGA DRŽAVE PRIJE I TIJEKOM COVID-19 PANDEMIJE: PERSPEKTIVA PODUZETNIKA

Kao što navodi Weiss (2010), odnos države i tržišta predmet je brojnih teorijskih prijepora i empirijskih istraživanja. Za neoliberalnu paradigmu jaka država i „velika vlada“ predstavljaju problem. Prema ovoj poziciji, država bi se zbog svoje nekompetentnosti i korupcije trebala suzdržati od svake intervencije koja se upliće u slobodno djelovanje tržišta (Saunders, 2010). Autori poput Schmidta (2007) zaključuju da su države-nacije oslabljene i kao rezultat procesa europeizacije i internacionalizacije. S druge strane, za neke je, prema Weiss (2010), država rješenje. Takva pozitivna konstrukcija države istaknuta je i za vrijeme pandemije. Moisisio (2020) primjerice ističe kako je u Finskoj postignut politički konsenzus oko važnosti uloge države u izbjavljanju nacije iz krize. U ovom radu, a polazeći od shvaćanja države kao sociokulturnog fenomena koji je konstruiran u promišljanjima i djelovanjima pojedinaca (Mitchell, 1991), prikazani su rezultati istraživanja o ulozi hrvatske države prije i tijekom pandemije bolesti COVID-19 kako je vide mikro i mali poduzetnici. Kakvu je po njima ulogu imala država prije pandemije, kakvu tijekom te što bi po njima trebala biti uloga države u kriznim situacijama i izvan njih kada govorimo o mikro i malim poduzetnicima? Intervjui s poduzetnicima provedeni su od veljače do travnja 2021. godine u okviru projekta *Otpornost hrvatskog društva uslijed COVID-19 pandemije* koji financira Hrvatska zaklada za znanost. Do prijave rada intervjuirano je 9 osoba, između ostaloga vlasnici restorana, dućana s voćem i povrćem, slastičarne i teretane, a s ciljem identificiranja različitih diskursa o ulozi države. Protokol za intervjuje sastojao se od četiri glavna dijela: poteškoće s kojima se poduzetnici susreću u svom radu uslijed pandemije, što im pomaže, a što odmaže u nošenju s tim poteškoćama, njihovo mišljenje o ulozi države prema poduzetnicima te kako vide budućnost svog poduzeća i svog sektora općenito. Suprotno neoliberalnoj poziciji naši preliminarni uvidi upućuju da je važnost državne intervencije za naše sugovornike i sugovornice neupitna izvan i tijekom krizne situacije. Posuđujući od Lakoffa (1996) metaforu države kao roditelja, u intervjuima možemo uočiti diskurs države kao „strogog oca“, a koji se manifestira u ulozi (apsurdnog) inspektora i nesenzibilnosti na individualne potrebe, kao i „brižne majke“ koja želi zaštititi privatni sektor i odgovara na njegove potrebe. Dok prvi diskurs dominira izvan pandemijske krize, drugi dominira tijekom. Utoliko je povratak na „normalno“ za naše sugovornike nezadovoljavajuće rješenje. Rad je doprinos raspravama o odnosu između države i privatnog sektora u pandemijskom i postpandemijskom svijetu.

KLJUČNE RIJEČI: *pandemija bolesti COVID-19, država, poduzetnici, Lakoff*

Gorana Bandalović

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Odsjek za sociologiju

Marija Lončar

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Odsjek za sociologiju

Zorana Šuljug Vučica

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Odsjek za sociologiju

Larisa Hržić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Odsjek za sociologiju

LJUBAV U DOBA KORONE: SOCIOLOŠKO ISTRAŽIVANJE INTIMNIH ODNOSA U VRIJEME LOCKDOWNA

Krizne i nesigurne situacije različito utječu na ljudske živote pri čemu pandemija bolesti COVID-19 nije iznimka. S jedne strane, dovode do brojnih društvenih, zdravstvenih, ekonomski i političkih promjena/problema, koji se često odražavaju na obiteljski život i partnerske odnose. S druge strane, istraživanja pokazuju kako suočavanje s takvim situacijama može potaknuti i na jačanje bliskih odnosa, potrebu za emotivnom i fizičkom sigurnošću, kao i produbljivanje osjećaja pripadnosti. Stoga je cilj ovoga rada ispitivanje intimnih odnosa partnera za vrijeme *lockdowna*. Istraživanje se provodilo pomoću online ankete na prigodnom uzorku od 187 sudionika. Sudionici su ispunjavali online upitnik u razdoblju od svibnja do kolovoza 2020. godine. Rezultati istraživanja pokazuju kako je većina sudionika u vrijeme *lockdowna* bila zadovoljna komunikacijom s partnerom, zajedničkim interesima, obostranim razumijevanjem potreba, poštivanjem mišljenja, povjerenjem u partnera, partnerovim kvalitetama, kvalitetom i učestalosti seksualnih odnosa te vlastitom seksualnom željom kao i željom partnera. U skladu s tim, sudionike tijekom *lockdowna* nisu privlačile aktivnosti poput seksa putem audio/videopoziva, slanja eksplicitnih fotografija te poruka seksualnog sadržaja. Ipak, polovica sudionika isprobavala je neke novine u seksu (nove poze, korištenje seksualnih pomagala, itd.). Više od polovice sudionika smatra da se njihov odnos s partnerom za to vrijeme nije promijenio pri čemu također procjenjuju da nije bilo više svađa, vikanja, psovanja i nerviranja. Međutim, uočava se prisutnost veće razine stresa što odgovara neizvjesnostima s kojima se susrećemo u kriznim situacijama poput ove izazvane pandemijom bolesti COVID-19. Nešto više od četvrtine sudionika svoj seksualni život tijekom *lockdowna* procjenjuje boljim, dok ih gotovo polovica smatra da su se u to vrijeme poboljšali i njihovi emotivni odnosi. Daljnja analiza pokazuje i neke razlike u zadovoljstvu i procjenama određenih aspekata emotivnog i seksualnog odnosa među partnerima s obzirom na spol, (izvan)bračni i ljubavni status te imanje djece. Iako preliminarni nalazi istraživanja pokazuju izrazito dobre intimne, partnerske odnose i s obzirom na to da je riječ o prvoj fazi istraživanja te da je pandemija još uvijek u tijeku, planiran je nastavak istraživanja na većem uzorku kako bi se ispitao utjecaj dugotrajnosti (ove) situacije na emotivne i seksualne odnose s partnerima.

KLJUČNE RIJEČI: *bolest COVID-19, intimni odnos, lockdown, sociološko istraživanje, online anketa*

Paško Bilić

Institut za razvoj i međunarodne odnose

Ivo Furman

Sveučilište Istanbul Bilgi

Savaş Yildirim

Sveučilište Istanbul Bilgi

Jan Šnajder

TakeLab, Fakultet elektrotehnike i računarstva, Sveučilište u Zagrebu

David Dukić

TakeLab, Fakultet elektrotehnike i računarstva, Sveučilište u Zagrebu

Matej Gjurković

TakeLab, Fakultet elektrotehnike i računarstva, Sveučilište u Zagrebu

EKSPLORATIVNA RAČUNALNA ANALIZA MEDIJSKIH IZVJEŠTAJA O KORONAVIRUSU U 2020. GODINI

Računalne metode, odnosno poluautomatizirane i automatizirane procedure za analizu velikih količina podataka, u posljednjem su desetljeću našle široku primjenu u društvenim i humanističkim znanostima. Pojedini autori ističu da su se promijenile standardne procedure znanstvenog istraživanja u području digitalne sociologije (npr. Lupton, 2014; Marres, 2017; Orton-Johnson, Prior, 2014). Drugi ističu da nekritička primjena i zaključivanje isključivo na temelju podataka vodi širim epistemološkim problemima (Boyd i Crawford, 2012), što se reflektira u donošenju zaključaka bez jasnih teorijskih polazišta (Coveney, Dougherty, Highfield, 2016; Boyd, 2018).

Novija istraživanja pronašla su plodnu poveznicu između teorijskih elemenata političke ekonomije komunikacije (PEK) i računalnih metoda (npr. Bilić, Furman i Yildirim, 2018; Furman, Saka, Yildirim, Elbeyi, 2019; Birkinbine i Gomez, 2020). PEK nudi široku teorijsku konceptualizaciju uloge medija u društvu (npr. Garnham, 1990; Golding i Murdock, 1997; McChesney, 2014; Mosco, 2009; Winseck, 2016). Povezuje različite oblike i strukture medijskog vlasništva s ishodima i rezultatima medijske proizvodnje.

U ovom istraživanju odabran je 21 web-portal u RH na temelju dosega u publikama, regionalne usmjerenosti i tipa vlasništva (javni, privatni, neprofitni). U empirijskom se dijelu primjenjuju semantičke analize teksta na svim člancima u vezi s koronavirusom koji su objavljeni na navedenim portalima u 2020. godini (N = 190969). Koriste se računalne metode obrade prirodnog jezika (NLP), analize korespondencije i tematskog modeliranja tehnikom LDA. Navedene metode u prvom koraku omogućuju analizu najvidljivijih koncepata u cjelokupnom korpusu te njihovu povezanost s različitim medijima. Eksplorativna analiza također omogućuje formuliranje hipoteza koje će se ispitati u sljedećim istraživačkim fazama na cjelokupnom korpusu.

KLJUČNE RIJEČI: *digitalna sociologija, politička ekonomija komunikacije, medijsko vlasništvo, računalne metode, koronavirus*

Jasmina Božić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

Armano Srblijinović

Nezavisni istraživač, Zagreb

Adna Herak

Diplomski studij sociologije, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

ORGANSKA PROIZVODNJA VOĆA I POVRĆA U HRVATSKOJ U DOBA COVID-19 PANDEMIJE

Hrvatska ima velike potencijale za organsku proizvodnju voća i povrća koji još uvijek nisu dovoljno iskorišteni. Premda organska poljoprivredna proizvodnja u Hrvatskoj posljednjih godina stalno raste te se u 2019. godini odvijala na površinama od preko 108 000 ha, udio površina pod organskom proizvodnjom, koji iznosi 7,2%, još je uvijek niži od prosjeka EU od 8,5%. Posebno zabrinjava smanjenje površina za organsku proizvodnju povrća s 422 ha u 2018. godini na svega 245 ha u 2019. godini, koje se odrazilo i na pad proizvodnje s 2 150 t u 2018. na oko 1 500 t 2019. godine.

Pri Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u jesen 2020. godine pokrenut je projekt „Socioekonomski čimbenici mikro i malog poduzetništva u ekološkoj proizvodnji hrane“. U sklopu projekta provedeno je 29 polustrukturiranih intervjua s mikropoduzetnicima u ekološkoj proizvodnji povrća i voća u RH. Intervjuirano je 26 predstavnika obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, 2 predstavnika društava s ograničenom odgovornošću te jedan predstavnik obrta koji se bave organskom proizvodnjom voća i povrća. Uzorkom su obuhvaćeni mikropoduzetnici iz svih 20 hrvatskih županija i Grada Zagreba. Protokol intervjua sadržavao je pitanja o raznim aspektima mikropoduzetništva: od motivacije za ulazak u organsku poljoprivredu, preko vrsta i uvjeta proizvodnje, marketinga i distribucije, do utjecaja na zajednicu, podrške s lokalne, regionalne i nacionalne razine, suradnje unutar i između sektora, te planova, prilika i prepreka u razvoju. Intervjui su zvučno snimljeni i transkribirani. Tematska analiza transkripata provedena je pomoću računalnog programa za analizu kvalitativnih podataka MAXQDA 12. Za provedbu istraživanja pribavljena je dopusnica Povjerenstva za prosudbu etičnosti istraživanja Odsjeka za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

U ovom radu izvješćujemo o temi povezanoj s posebnostima organske proizvodnje voća i povrća u doba pandemije bolesti COVID-19. Uspoređujemo potražnju za organski proizvedenim voćem i povrćem u različitim valovima epidemije, odnosno u različitim protuepidemijskim režimima u Hrvatskoj, od prošlogodišnjeg proljetnog *lockdowna*, preko ublažavanja mjera tijekom ljetnih mjeseci, do daljnjih faza eskalacije pandemijske krize. Sudionici su eksplicirali probleme s kojima su se susretali uslijed raznih ograničenja tijekom pandemije. Dijelom je riječ o poteškoćama s plasmanom i distribucijom uslijed zatvaranja ili ograničavanja nekih važnih kanala distribucije eko-proizvoda, a dijelom o poteškoćama koje proizlaze iz kupovne (ne)moći pojedinih kategorija potrošača, ili pak iz promjena u mobilnosti stanovništva. Za dio proizvođača problemi su toliko ozbiljni da čak prijetje njihovom opstanku na tržištu, no dio proizvođača uspješno se prilagodio novim okolnostima.

S obzirom na razlike među ekoproizvođačima u pogledu uspješnosti prilagodbe novim okolnostima, donosimo zaključke o tome koje su skupine proizvođača otpornije na krizu. Iskustvo rasta potražnje u doba strogog *lockdowna* pokazuje da smanjenje uvoza preko velikih trgovačkih lanaca ima blagotvorne učinke na domaću organsku proizvodnju voća i povrća.

KLJUČNE RIJEČI: *pandemija bolesti COVID-19, ekološka proizvodnja hrane, mikropoduzetništvo, organska proizvodnja voća i povrća, otpornost u krizama*

Saša Božić

Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju

Simona Kuti

Institut za migracije i narodnosti, Zagreb

REKONFIGURACIJA DRUŠTVENOG PROSTORA NAKON PANDEMIJE COVID-19: GLOBALIZACIJA – DEGLOBALIZACIJA ILI VIŠESMJERNA KOMPLEKSNOST?

Karantene, policijski satovi, raspadi lanaca dostave, političke bitke među zemljama oko zatvaranja granica, nabave medicinske opreme i cjepiva tijekom pandemije bolesti COVID-19 rasplamsale su i rasprave o deglobalizaciji te pitanju vjerojatnosti i posljedica trajnijeg zatvaranja nacionalnih društava. Pandemija je treći veliki šok u ovom stoljeću, nakon terorističkih napada 11. rujna 2001. i velike recesije 2008., koji bi prema postojećim mišljenjima mogao rezultirati pobjedom nativizma, populizma, izolacionizma i drastičnim smanjenjem ekonomske i političke suradnje preko granica nacija-država. Većina akademskih i popularnih članaka, posebno ekonomskih, identificira i analizira globalizaciju i deglobalizaciju kao proces s međusobno isključivim ishodima ili kao izmjenjujuće faze prostornog širenja ekonomskih aktivnosti u vrijeme globalizacije te njihove kontrakcije u vrijeme deglobalizacije. Međutim, heuristički najplodonosnije diskusije o prostornoj rekonfiguraciji koje uključuju široke socijetalne procese preko nacionalnih granica ne koncentriraju se primarno na ekonomske aktivnosti, trgovinu, mobilnost ljudi i kapitala te slabljenje nacije-države, već razvijaju višerazinsku perspektivu promatranja različitih procesa transcendiranja granica u koje su uključeni svi relevantni društveni i politički agenti.

Jedina tipologija koja uključuje kombinaciju apsolutističkog i relativističkog pristupa prostoru te obrađuje i geografske i društvene prostore tipologija je njemačkog sociologa Ludgera Priesa, koji je ponudio idealnotipski okvir za analiziranje promjena geografskog dosega suvremenih društvenih procesa. U izlaganju ćemo koristiti taj okvir kako bismo identificirali faktore koji utječu na rekonfiguraciju društvenog prostora tijekom i nakon pandemije bolesti COVID-19. Temeljni cilj izlaganja je identificirati inhibirajuće i facilitirajuće faktore koji utječu na ekspanziju ili kontrakciju različitih sociogeografskih konstelacija i objasniti pravce rekonfiguracije društvenih i geografskih prostora tijekom i nakon pandemije. Izlaganje će obuhvatiti procese internacionalizacije, supranacionalizacije, renacionalizacije, globalizacije, glokalizacije i transnacionalizacije koji rezultiraju različitim konfiguracijama društvenih i geografskih prostora.

KLJUČNE RIJEČI: *društveni prostor, pandemija, bolest COVID-19, globalizacija, deglobalizacija, socio-geografske konfiguracije*

Marija Brajdić Vuković
Institut za društvena istraživanja Zagreb

Jelena Puđak
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

ZOONOTSKE KRIZE I UBLAŽAVANJE POSLJEDICA KLIMATSKIH PROMJENA: NARATIVI HRVATSKIH ZNANSTVENIKA O DRUŠTVENOJ BUDUĆNOSTI

Ovaj se rad bavi narativima i konstrukcijama društvene budućnosti povezane s klimatskim promjenama i pandemijom bolesti COVID-19 kako su ih opisali i zamislili hrvatski znanstvenici iz različitih disciplina. Pod društvenom budućnošću podrazumijevamo budućnost društva općenito, ali i budućnost znanosti i tehnologije. Naš je teorijski okvir u području sociologije očekivanja, koja se u istraživanjima znanosti i tehnologije često vidi kao ključna u razumijevanju znanstvenih i tehnoloških promjena. Povratno, znanstvene i tehnološke promjene ključni su čimbenik budućeg odnosa društva prema klimatskim promjenama i zoonotskim bolestima. Prema Borup i sur. (2006) očekivanja služe za premošćivanje ili posredovanje preko različitih granica društva, a inače različite (iako se preklapaju) dimenzije i razine povezuju tehnička i socijalna pitanja, jer se očekivanja i vizije odnose na slike budućnosti gdje su tehnički i socijalni aspekti usko isprepleteni. Također, očekivanja čine „kariku koja nedostaje“ između unutarnjeg i vanjskog svijeta, znanstveno-tehnoloških zajednica znanja i društva. Ovaj rad analizira podatke iz razgovora s 12 hrvatskih znanstvenika čiji je glavni istraživački interes povezan s ublažavanjem / prilagodbom klimatskih promjena ili zoonotskim bolestima. Glavna tema bila je njihova percepcija znanosti i tehnologije u doba kriza, pri čemu je značajan dio intervjua bio posvećen budućnosti, društvenim i znanstvenim i tehnološkim očekivanjima. Na temelju njihovih pripovijesti i u vezi s njihovim disciplinsko-kognitivnim kontekstom raspravljamo o potencijalima iskustva s pandemijskom krizom za budućnost znanosti i tehnologije u kontekstu ublažavanja klimatskih promjena.

KLJUČNE RIJEČI: *klimatske promjene, zoonotske krize, sociologija očekivanja, budućnost društva, znanost i tehnologija*

Edgar Buršić

Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli

Marko Galić

Sveučilište u Zadru, Odjel za psihologiju

Krešimir Krolo

Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju

“TKO NAM TO PAKUJE?” – VRIJEDNOSNE ORIJENTACIJE KAO POKAZATELJ SKLONOSTI ZAVJERENIČKOM MENTALITETU U VRIJEME COVID-19 PANDEMIJE

Cilj ovog izlaganja jest analiza doprinosa odabranih dimenzija vrijednosnih orijentacija u objašnjenju sklonosti prihvaćanja teorija zavjera u kontekstu pandemije bolesti COVID-19 i provedenih epidemioloških mjera. U tu svrhu konstruirao se instrument koji se sastojao od nekoliko specifičnih dijelova: sociodemografskog skupa varijabli, vrijednosnih orijentacija, skale pridržavanja i prihvaćanja epidemioloških mjera te skale “zavjereničkog mentaliteta” (conspiracy mentality questionnaire) (Bruder i dr., 2013). Dio upitnika vezan za vrijednosne orijentacije sastojao se od skala povjerenja u institucije, generaliziranog povjerenja, političke orijentacije, Bogardusove skale socijalne distance te religijske samoidentifikacije, dok se dio upitnika vezan za pridržavanje mjera u svrhu suzbijanja širenja SARS-CoV-2 virusa sastojao od skale pridržavanja profilaktičnih mjera (containment-related behavior) (Imhoff i Lamberty, 2020). Podaci su prikupljeni online upitnikom na prigodnom uzorku punoljetnih građanki i građana Republike Hrvatske (N = 793) u periodu od studenog do prosinca 2020. godine. Kako bi se utvrdila postojanost veze između vrijednosnih orijentacija i sklonosti (ne)prihvaćanja epidemioloških mjera te sklonosti teorijama zavjere, provedena je hijerarhijska regresijska analiza. Rezultati upućuju na zaključak kako nepridržavanje epidemioloških mjera objašnjava jedan dio sklonosti teorijama zavjere, dok se drugi dio čimbenika nalazi u većem stupnju netolerancije (socijalne distance), manje iskazanog uopćenog povjerenja, nepovjerenja u rad Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske te većem stupnju religioznosti i pripadnosti desnom političko-ideološkom spektru. Posebno se ističe doprinos nepovjerenja prema odlukama i mjerama Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske, što potencijalno upućuje na neadekvatno komuniciranje odluka prema javnosti te partikularnost i nedosljednost primjena različitih mjera koje su onda posljedično osnažile zavjerenički mentalitet ispitanika i ispitanica. Detaljne implikacije ovih nalaza raspraviti će se na kongresnom izlaganju.

KLJUČNE RIJEČI: *bolest COVID-19, epidemiološke mjere, zavjerenički mentalitet, vrijednosne orijentacije, povjerenje*

Dinka Čorkalo Biruški

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za psihologiju

Kosta Bovan

Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Nikola Baketa

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

KORONAPANDEMIJA KAO KRIZA DRUŠTVENOG POVJERENJA: PRELIMINARNI REZULTATI LONGITUDINALNOG PRAĆENJA POVJERENJA U HRVATSKOJ

Društvene krize predstavljaju dubinski izazov ne samo za pojedince nego i za zajednice i čitava društva. Narušavanje uobičajenih tokova i obrazaca funkcioniranja društva aktivira resurse suočavanja i prilagodbe u pojedinaca, koji se s većim ili manjim uspjehom uspijevaju nositi s povećanim adaptacijskim zahtjevima. U tim individualnim nastojanjima nužan je i primjereni odgovor države i njenih institucija koje temeljem povjerenja građana postoje kako bi upravljale i osigurale funkcioniranje društva, poglavito u kriznim vremenima. Dosadašnji tijek koronakrize kao javnozdravstvene i općedruštvene krize u mnogim je zemljama pokazao kako je povjerenje u osnovi temeljni zaštitni faktor. Tako se zemlje tradicionalno viših razina povjerenja uspješnije nose (i) s ovom krizom, a građani prilično suradljivo poštuju propisane mjere zaštite i privremena ograničenja individualnih i kolektivnih sloboda. Dapače, u nekim je zemljama, kao očiti rezultat dobrog upravljanja krizom, povjerenje u institucije i poraslo. S druge strane, zemlje tradicionalno niskog povjerenja, a Hrvatska je svakako među njima, često i u krizi pokazuju manjak institucionalnog povjerenja, što upućuje i na slabu društvenu otpornost te svakako predstavlja izazov za vremena koja dolaze u pogledu brzine i suštine društvenog oporavka. Stoga smo u ovom istraživanju željeli ispitati razinu povjerenja u društvu (onog interpersonalnog, tj. generaliziranog i partikulariziranog te onog institucijskog) u Hrvatskoj, na nacionalnom probablističkom uzorku od 958 odraslih sudionika (18 do 74 godine) u dva vala (kraj kolovoza i početak rujna 2020., te druga polovica siječnja 2021.). Rezultati upućuju na to da je generalizirano povjerenje hrvatskih građana, očekivano, ostalo netaknuto krizom, dok partikularizirano povjerenje, dakle ono u bliske osobe, raste. Međutim, povjerenje u ključne institucijske aktore opada, i to najviše u one koji su ujedno i najodgovorniji za upravljanje krizom – Nacionalni stožer civilne zaštite i Vlada RH. U izlaganju će se raspraviti rezultati praćenja povjerenja hrvatskih građana i njihove implikacije za društveni oporavak.

KLJUČNE RIJEČI: društveno povjerenje, povjerenje u institucije, pandemija bolesti COVID-19, upravljanje društvenom krizom

Augustin Derado

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – Područni centar Split

Mirko Petrić

*Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju i Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
– Područni centar Split*

Inga Tomić-Koludrović

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – Područni centar Split

Predrag Cvetičanin

Univerzitet u Nišu, Fakultet umetnosti

PODJELA KUĆANSKIH POSLOVA I DRUŠTVENA NEJEDNAKOST U HRVATSKOJ: MJEŠOVITO-METODSKI PRISTUP

Istraživanja rodne asimetrije u podjeli kućanskih poslova rijetko su se provodila iz perspektive rod-
nih strategija, pogotovo onih koje bi obuhvatile strategije i muškaraca i žena. U Hrvatskoj su pak
bilo kakva istraživanja zasnovana na konceptu strategija dosad bila vrlo rijetka, a podjela kućan-
skog rada počela se empirijski istraživati (uglavnom kvantitativno) tek u razdoblju postsocijalističke
tranzicije. U dosad objavljenoj literaturi o temama povezanim s podjelom rada u kućanstvu nagla-
sak je bio ponajprije na položaju žena u obitelji ili partnerskom odnosu, a gotovo su posve izostala
kvalitativna istraživanja koja bi uključivala intervjuiranje muškaraca. Konačno, rodne nejednakosti
u podjeli kućanskih poslova u Hrvatskoj nisu dosad eksplicite povezivane s klasnom strukturom
društvenih nejednakosti.

Analize koje se prezentiraju u ovom priopćenju zasnovane su na burdijeovskoj relacijskoj sociologiji
i mješovito-metodskom pristupu, a temelje se na kvantitativnim i kvalitativnim podacima priku-
pljenim i obrađenim u okviru projekta „Relacijski rodni identiteti u Hrvatskoj: modernizacijske i
razvojne perspektive“ (GENMOD, HRZZ-IP-2016-6-6010) (2017.-2021.). Kvalitativni podaci priku-
pljeni su pomoću 92 polustrukturirana intervjua s mikroetnografskom dimenzijom (s muškarcima,
ženama i parovima) provedena u svim hrvatskim regijama. Kvalitativni dio istraživanja uzorkovan je
formalnom i teorijskom logikom tako da se postigne sociodemografska heterogenost. Kvantitativni
podaci prikupljeni su nacionalno reprezentativnim anketnim istraživanjem (N = 1200).

Kvalitativnim podacima povezanim s podjelom kućanskih poslova pristupljeno je iz analitičkog
okvira temeljenog na Bourdieuovoj konceptualizaciji strategija, pojmu „rodne strategije“ koji je
uvela Hochschild te Pahlovoj konceptualizaciji ukupnog rada kućanstva. Primijenjena je kvalitativ-
na analiza u više koraka (*multi-step*), koja je uključivala procese kategorizacije i povezivanja. Stra-
tegije podjele kućanskih poslova analizirale su se na dvije razine: (1) razini individualnih rod-
nih (muških i ženskih) strategija te na (2) razini strategija kućanstava u podjeli kućanskih poslova (uz
primjenu kriterija „rodne ravnoteže“). Na temelju ovih analiza dobivena su četiri tipa kućanstava (s
obzirom na strategije podjele kućanskih poslova: neupitno tradicionalna, pretežno tradicionalna,
početno egalitarna i proaktivno egalitarna.

U obradi kvantitativnih podataka primijenjeni su elementi višedimenzionalnog modela klasne ana-
lize hibridnih društava, koji su razvili Cvetičanin, Tomić-Koludrović, Petrić, Zdravković i Leguina
(2021). Na temelju tih analiza konstruiran je društveni prostor nejednakosti u Hrvatskoj. Mješovi-
to-metodski postupak projiciranja tipova strategija podjele kućanskih poslova (dobivenih kvalita-
tivnim analizama) u područja društvenog prostora (dobivena kvantitativnim analizama) uspješio
je razumijevanje klasne dimenzije tih strategija.

KLJUČNE RIJEČI: *podjela kućanskog rada, mješovite metode, rodne strategije, višedimenzionalna ana-
liza klase, Hrvatska*

Anita Dremel

Filozofski fakultet Osijek, Katedra za sociologiju

RODNA RAVNOPRAVNOST IZA KAMERE: KRIZA KAO PRILIKA?

Zavodljiva nada da je kritičkim istraživačkim radom moguće ostvariti ulog u redukciju nejednakosti i nepravde perzistira u određenim područjima unatoč svijesti o strukturno dubokom zagrljaju patrijarhata i kapitalizma te obilježava i motivira i ovaj rad. Tema je rada rodna ravnopravnost u hrvatskoj kinematografiji iza kamere, a rad se naslanja na podatke prikupljene u istraživanju provedenom 2020. godine za Hrvatski audiovizualni centar. U studiji za HAVC cilj je bio mapirati stanje po pitanju rodne ravnopravnosti u različitim sektorima filmske industrije te se provodilo prikupljanje podataka o zastupljenosti, uključenosti, moći odlučivanja, financiranosti i stvaralaštvu žena u hrvatskoj kinematografiji iza kamere od 2008. godine. Osim toga, provedeni su polu-strukturirani intervjui (N = 46) s relevantnim akterima iz područja (redatelj/ca/ma, scenaristi/ca/ma, producenti/ca/ma itd.) s ciljem dobivanja uvida u iskustva i stavove profesionalaca koji se aktivno bave stvaranjem audiovizualnih djela o raznim značenjima i dimenzijama rodne jednakosti. Prikupljene smo podatke analizirali uz pomoć softwera NVivo. U ovome je radu cilj analizirati naracije sugovornika u intervjuiima: izdvojiti teme, istražiti kako se uokviruju i fokaliziraju te kako sugovornici argumentiraju svoja stajališta kada govore o rodnoj jednakosti u filmskoj industriji. Rezultati donose raspon tema i pozicija koje se pojavljuju u razgovorima s relevantnim akterima u području hrvatske kinematografije po pitanju rodne ravnopravnosti, a posebnu pozornost poklanjamo preporukama za približavanje idealu rodne jednakosti koje sugovornici predlažu, pri čemu je čest trop krize kao prilike za promjenu. Propitujemo zato značenja i učinke krize kao i sociološki diskurs o njoj. Kodiranje, analiza i interpretacija podataka u ovome su radu vođeni razmišljanjem o rodnoj razlici kao doksi, na tragu teorijskih zaključaka o kompleksnim učincima odmaka od identitetskih politika i slavljenju ili pak dekonstrukciji razlike (bilo to u ne-, anti- ili postfeminističkom ključu), kao i o različitim koncepcijama rodne jednakosti u djelima Sylvie Walby i Rite Felski.

KLJUČNE RIJEČI: *rodna ravnopravnost, audiovizualni sektor, kinematografija, film, epidemija, kriza*

Maja Gergorić

Fakultet političkih znanosti u Zagrebu

Đurđica Degač

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

RELIGIJSKI AKTIVIZAM – PROSVJEDNE AKTIVNOSTI INICIJATIVE “40 DANA ZA ŽIVOT” PROTIV POBAČAJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Prosvjedi protiv pobačaja ispred bolnica (engl. anti-abortion clinic activism) unutar korizmene kampanje inicijative “40 dana za život” provode se u Republici Hrvatskoj od 2014. godine. Prema informacijama na službenim mrežnim stranicama inicijative od prvog pojavljivanja u Zagrebu ispred KBC Sestre milosrdnice prosvjedne su se aktivnosti proširile na više od 30 hrvatskih gradova u 2021. godini. Prosvjedne aktivnosti *anti-choice* inicijative u Hrvatskoj nisu izolirani slučaj, već su dio međunarodne kampanje, pri čemu se na području Europe, uz Hrvatsku, po broju obuhvaćenih geografskih lokacija kampanjom još ističe i Ujedinjeno Kraljevstvo. U Hrvatskoj se navedena vrsta prosvjeda događa unutar aktivnosti antirodnog pokreta koji za cilj ima mobilizaciju protiv reproduktivnih prava i prava žene na odabir, prava LGBT osoba, spolnog odgoja, rodni studija te mobilizaciju u obranu demokracije i vjerskih sloboda (Kuhar i Patnernotte, 2017). Prosvjedi protiv pobačaja ispred bolnica dio su procesa deprivatizacije religije, gdje Katolička crkva djelovanjem na razini civilnog društva ulazi u javni prostor (Casanova, 1996). S ciljem uvida u prosvjedne aktivnosti inicijative “40 dana za život” za vrijeme korizmene kampanje provedeno je preliminarno istraživanje prosvjednih aktivnosti prilikom kojeg je korišten etnografski pristup, posebno metoda promatranja bez sudjelovanja. Terensko istraživanje provedeno je na dvije geografske lokacije ispred javnih bolnica (odabranih prema popisu “lokacija bdjenja” inicijative) tijekom ožujka 2021. godine u ukupno 16 vremenskih točaka. Istraživanje je provedeno kako bi se prikazalo na koje se načine izvode prosvjedne aktivnosti protiv pobačaja ispred bolnica s posebnim fokusom na religijske prakse i simbole u javnom prostoru, a što uključuje individualne i grupne molitvene aktivnosti, prisutnost religijskih obilježja kao što su križevi i krunice te ulogu pripadnika redovničkih zajednica u prosvjednim aktivnostima. Također, u fokusu istraživanja su vrste poruka koje prosvjednici šalju, načini na koje ih šalju te identifikacija primatelja njihovih poruka. U konačnici, istraživanjem se mapiraju i karakteristike interakcije prisutnih osoba tijekom prosvjednih aktivnosti, odnosno međusobna interakcija sudionika unutar grupe prosvjednika te interakcija prosvjednika s drugim akterima u javnom prostoru pri čemu je u potonjem naglasak i na vrstama drugih aktera. Zaključno, analizom se ukazuje na nova kretanja i ulogu Katoličke crkve u hrvatskom društvu, kao i na empirijske uvide u najmanje istražene aktere antirodnih pokreta – *anti-choice* aktivizam.

KLJUČNE RIJEČI: *aktivizam, 40 dana za život, antirodni pokreti, religioznost, reproduktivna prava, pobačaj*

Snježana Gregurović
Institut za migracije i narodnosti

Margareta Gregurović
Institut za migracije i narodnosti

Sanja Klempić Bogadi
Institut za migracije i narodnosti

Josip Kumpes
Institut za migracije i narodnosti

Simona Kuti
Institut za migracije i narodnosti

Sanja Lazanin
Institut za migracije i narodnosti

Dubravka Mlinarić
Institut za migracije i narodnosti

Sonja Podgorelec
Institut za migracije i narodnosti

UČINAK PANDEMIJA NA MIGRACIJE: POVIJESNA I SUVREMENA PERSPEKTIVA

Pandemije različitih bolesti, kako tijekom povijesti tako i u novije vrijeme, nisu samo zdravstvena prijetnja nego imaju učinak na funkcioniranje svih segmenata društva unutar granica nacionalnih država, ali i preko njih, utječući stoga i na mogućnosti različitih vrsta prostorne pokretljivosti stanovništva i migracija. U radu se problematizira pitanje pandemija i migracija iz povijesne perspektive, te suvremene, u kontekstu aktualne pandemije izazvane virusom SARS-CoV-2. Pritom se kombiniraju povijesni uvidi u različite upravljačke i političke sustave u Europi i Hrvatskoj koji su tražili odgovarajuće mjere za sprečavanje širenja zaraznih bolesti sa stanjem u borbi protiv pandemije bolesti COVID-19. Glavni je cilj rada raspraviti osnovne načine upravljanja i kontrole bolesti u odnosu na migracije u različitim društvenopovijesnim kontekstima. Pritom se identificiraju i uspoređuju povijesni obrasci i suvremene mjere sustava preventivne kontrole, uzimajući u obzir širi društveni kontekst i specifični položaj migranata. Ograničenja prekograničnih kretanja i putovanja te uvođenje karantenskih mjera uzrokovanih širenjem bolesti COVID-19 odrazili su se na funkcioniranje brojnih sektora u gospodarski razvijenim zemljama oslonjenih na migrantski rad, ali i na globalizirani svijet općenito. Stoga je naglasak u radu stavljen na učinke pandemije bolesti COVID-19 na međunarodne radne migracije, ali i na prisilne migracije budući da su pojedine kategorije migranata posebno izložene zarazi. Uz navedeno analizira se i učinak mehanizama upravljanja pandemijom na razvoj stavova javnosti prema imigrantima te se pokušava dati odgovor na pitanja: hoće li slabija propusnost i zatvaranje državnih granica te gospodarska kriza izazvana pojavom pandemije bolesti COVID-19 jačati ksenofobiju, diskriminaciju i nacionalizam te kakve posljedice na ljudska prava migranata (pravo na zdravstvenu zaštitu, pravo na obrazovanje, pravo na informacije i dr.) mogu imati mjere suzbijanja pandemije.

KLJUČNE RIJEČI: *pandemija, migracije, bolest COVID-19, migranti, ksenofobija, diskriminacija, ljudska prava*

Caroline Hornstein Tomić

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Dora Bagić

The World Bank, Ured Zagreb i Zaklada Znanje na djelu

Maja Kurilić

Zaklada Znanje na djelu

DIGITALNI NOMADI OTKRIVAJU HRVATSKU KAO DESTINACIJU ZA PRIVREMENI BORAVAK I RAD NA DALJINU: TRŽIŠTE U NASTAJANJU

COVID-19 pandemija i mjere zaključavanja zadale su udarac globalnoj turističkoj industriji stavljajući međunarodna putovanja na čekanje. Hrvatska ekonomija, koja u velikoj mjeri ovisi o sezonskom turizmu, suočila se s negativnim posljedicama kao rezultatom globalne pandemije; ipak, tijekom 2020. godine pojavilo se tržište s potencijalom za rast: digitalni nomadi koji otkrivaju Hrvatsku kao odredište za privremeni boravak i rad na daljinu. Odabirom i promocijom Hrvatske kao odredišta za privremeni život oni koji su odabrali ozbiljnu dokolicu (*serious leisure*, Yuen Thompson) pokrenuli su svijest o potencijalima i potrebama za razvojem cjelogodišnje, održive turističke infrastrukture te nužnosti olakšavanja procesa dobivanja dozvola boravka. Kreatori javnih politika brzo su reagirali ublažavanjem propisa o vizama za državljane trećih zemalja. Za klasičnu zemlju iseljavanja sa sve manjim brojem stanovništva poput Hrvatske digitalni nomadi relevantna su ciljana skupina: i to ne samo kao potrošači već i kao osobe koje pokreću impulse za promjenom u društvu te donose nove ideje i vještine u društvo (*social remittances*, Levitt). Naposljetku, poneke od tih osoba mogu razviti dugotrajnije veze s Hrvatskom te su potencijalni stalni stanovnici koji dugoročno mogu doprinijeti društvu. Suočavajući se s masovnim odljevom mozгова obrazovane generacije, Hrvatska ima vitalan interes za privlačenje visokoobrazovanih i kvalificiranih stanovnika koji su uključeni u obrasce *liquid* migracija (Engbersen). Predstavljamo preliminarne nalaze pilot-istraživanja u kojem, između ostalog, istražujemo opisanu dinamiku te raspravljamo o javnim politikama koje bi na tim dinamikama mogle kapitalizirati. Na temelju provedenih polustrukturiranih intervjua s digitalnim nomadima, kao i stručnih intervjua, opisujemo koji su pokretači *liquid* migracije, razloge za odabir Hrvatske kao odredišta te iskustva s privremenim boravkom i radom na daljinu. Također, istraživanjem pokušavamo razumjeti na koje sve načine privremeni doseljenici u Hrvatsku sudjeluju u društvu te koje koristi društvo u cjelini može imati od sve učestalijih kratkoročnih doseljavanja uzrokovanih novonastalom situacijom rasprostranjenosti rada na daljinu uslijed pandemije.

KLJUČNE RIJEČI: *pandemija bolesti COVID-19, rad na daljinu, digitalni nomadi, cjelogodišnji turizam*

Vladimir Ivanović

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

Bruno Šimac

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

Tijana Trako Poljak

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

OSOBNO BLAGOSTANJE U HRVATSKOJ: REGIONALNA USPOREDBA RURALNOG I URBANOG STANOVNIŠTVA (ESS 2018)

Rad se oslanja na podatke Europskog društvenog istraživanja (engl. *European Social Survey – ESS*) s ciljem mjerenja, analize i usporedbe subjektivnog blagostanja stanovnika urbanih i ruralnih naselja Hrvatske. Na temelju dostupnih čestica konstruirali smo koncizniju verziju Indeksa procvata (engl. *Flourishing Index*) koju nazivmo Indeks subjektivnog blagostanja (ISB). Konstruirani Indeks subjektivnog blagostanja oslanja se na tri odabrane domene VanderWeeleovog Indeksa procvata, a to su: (1) sreća i zadovoljstvo životom, (2) mentalno i fizičko zdravlje i (3) financijska i materijalna stabilnost. ISB je konstruiran koristeći četiri čestice dostupne u ESS istraživanju, a to su: (1) trenutna razina sreće, (2) trenutno zadovoljstvo životom, (3) samoprocjena zdravlja te (4) stav o trenutnim prihodima kućanstva. U radu zaključujemo da ISB predstavlja jednodimenzionalan mjerni konstrukt zadovoljavajuće razine pouzdanosti (Cronbachov = 0,729). Kako bismo proveli međuregionalnu usporedbu, koristili smo podatke iz 2018. godine (ESS runda 9) za ispitanike iz hrvatskih ruralnih i urbanih naselja za svaku od pet regija na koje je u istraživanju bila podijeljena Hrvatska. Nadalje, koristeći se metodama multivarijatne regresijske analize, provjerili smo jesu li odabrani konceptualni prediktori, poput sociodemografskih obilježja, skale ljudskih vrijednosti (engl. *Human Values Scale*), međuljudsko i institucionalno povjerenje, zadovoljstvo s blagostanjem države, kao i ostali potencijalni prediktori, povezani s ISB-om. Veličina analiziranog uzorka je 1810 ispitanika s 59% ispitanika koji žive u urbanim te s 41% onih koji žive u ruralnim naseljima. Ovakva podjela prema tipu naselja u skladu je i s najrecentnijim podacima OECD-a o strukturi stanovništva Hrvatske iz 2019. godine. Preliminarni rezultati ukazuju na to da stanovnici Hrvatske imaju prosječni rezultat na ISB-u iznad sredine teorijskog raspona rezultata skale ($M = 14,97$; $SD = 2,93$) koja iznosi 12. T-testom utvrđeno je da postoje statistički značajne razlike na temelju tipa naselja stanovnika ($t = 5,40$; $p < 0,01$) gdje stanovnici u urbanim naseljima ostvaruju više rezultate na ISB-u od onih u ruralnim. Gledajući usporedbu ispitanika iz ruralnih i urbanih naselja u specifičnim regijama, statistički značajne razlike vidljive su samo u jednoj hrvatskoj regiji (središnja Hrvatska). Nadalje, multivarijatnom regresijskom analizom utvrdili smo kako 8 prediktora objašnjava 30,1% varijance ISB-a u urbanim naseljima, dok u ruralnim naseljima 5 prediktora objašnjava 28,9% varijance ISB-a. Prediktori koji se nisu pokazali statistički značajnim u ruralnom dijelu istraživane populacije, a prisutni su u urbanom, dva su indeksa ljudskih vrijednosti, indeks samotranscendencije (engl. *Self-Transcendence Index*) i indeks očuvanja (engl. *Conservation Index*) te radni status. Važnost ovog rada leži u neistraženosti tematike blagostanja, pogotovo na stanovnicima hrvatskih ruralnih naselja. Dodatno, istraživanje blagostanja na temelju dostupnih podataka uvelike će doprinijeti u daljnjem radu i poboljšavanju kvantitativne, ali i kvalitativne faze istraživačkog projekta. Ovaj rad nastao je u sklopu Uspostavnog istraživačkog projekta SECRURAL (UIP-2019-04-5257) financiranog od strane Hrvatske zaklade za znanost.

KLJUČNE RIJEČI: *subjektivno blagostanje, indeks procvata, ruralna naselja, urbana naselja, European Social Survey, regionalni razvoj*

Luka Jurković
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Vedran Halamić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ksenija Klasnić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

TIPOLOGIJA RODNE PODJELE NEPLAĆENOG RADA U KUĆANSTVU

Istraživanja provedena tijekom pandemije bolesti COVID-19 pokazuju da pandemija jača tradicionalne socijalne i kulturne rodne norme (UN Women, 2020a). Naime rad i školovanje djece od kuće doveli su do povećanog opterećenja neplaćenim poslovima i za žene i za muškarce, ali žene ipak i dalje rade većinski dio tih poslova. Žene također preuzimaju veći intenzitet zadataka vezanih uz brigu nego muškarci, a utvrđeno je i da roditelji dobivaju više pomoći od kćeri nego od sinova (UN Women, 2020a). Aktualnost teme podjele i vrednovanja kućanskog rada podupiru kako određena recentnija domaća istraživanja (Derado et al., 2020. o relacijskim rodnim strategijama u podjeli kućanskih poslova te prvo hrvatsko istraživanje o podjeli kućanskih poslova u pandemiji provedeno za robnu kuću IKEA), tako i primjerice recentna presuda Kineskog suda u brakorazvodnoj parnici o isplati naknade ženi za obavljanje kućanskih poslova u braku.

Istraživanje čiji će podaci biti prezentirani u ovom izlaganju provedeno je metodom ankete na nacionalno reprezentativnom uzorku zaposlenih žena koje žive s partnerima (N = 600) 2017. godine za Pravobraniteljicu za ravnopravnost spolova. Iako je riječ o predpandemijskim podacima, oni mogu poslužiti kao baza za buduća istraživanja radi utvrđivanja trendova i potencijalnih promjena koje je donijela COVID kriza, zajedno s drugim strukturnim faktorima. Cilj je ove studije analizom latentnih klasa utvrditi tipologiju intimnih veza prema količini sudjelovanja partnera u pojedinim rutinskim kućanskim poslovima i poslovima vezanim za brigu o djeci. Preliminarne analize pokazuju postojanje tri tipa veza koje će biti analizirane: „Žene rade (skoro) sve“, „Žene rade, muškarci uskaču“ te „Skoro egalitarna, ali...“. Kad je riječ o rutinskim kućanskim poslovima, klasna analiza pokazuje da u većini intimnih veza u kojima su žene zaposlene, one i dalje obavljaju gotovo sve kućanske poslove. Druga je po veličini skupina veza u kojoj su ženski poslovi glačanje i pranje rublja, brisanje prašine, pranje podova i čišćenje sanitarnih prostorija, dok je za poslove poput postavljanja stola, kupovine namirnica i pranja posuđa visoka vjerojatnost da će biti ravnopravno raspoređeni. Daleko je najmanje veza koje možemo nazvati egalitarnima u raspodjeli rutinskih kućanskih poslova (oko 11%), a čak i u njima se glačanje i pranje rublja i dalje ističu kao ženski poslovi. Kod podjele poslova koji se odnose na brigu i skrb za djecu nešto je više egalitarnih veza, ali one su i dalje u manjini (ispod jedne četvrtine). Tipično ženski poslovi, čak u i takvim „skoro egalitarnim vezama“ i dalje su uzimanje bolovanja kad je dijete bolesno te kupovina odjeće i obuće za djecu.

Vjerojatnost pripadnosti pojedinoj klasi analizirana je prema određenim apsolutnim i relativnim pokazateljima socioekonomskog statusa s naglaskom na provjeri teze kako se neravnopravnost u jednoj domeni (poput nejednakog stupnja obrazovanja ili primanja partnera) pretače u neravnopravne odnose u drugim sferama, odnosno u kućanski rad.

KLJUČNE RIJEČI: *analiza latentnih klasa, kućanski poslovi, neplaćeni rad, rodna neravnopravnost, rodna podjela rada*

Ksenija Klasnić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Branka Galić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

PODRŽANE ILI POKORENE – USPOREDBA REZULTATA ISTRAŽIVANJA STAVOVA O POBAČAJU U HRVATSKOJ IZ 2011. I 2020. GODINE

Politika reproduktivnih prava i zdravlja u Hrvatskoj posljednjih godina i desetljeća postala je sve više regresivna. Dolazi do uskraćivanja reproduktivne samodeterminacije žena i parova, diskriminacije te derogiranja nekih njihovih već stečenih reproduktivnih prava. Osobito se to očituje na primjerima mogućnosti pristupa i ostvarivanja prava na pristup pobačaju na zahtjev, prema postojećem zakonu. Istraživanja stavova javnog mnijenja o reproduktivnim pravima i pobačaju ne pokazuju pak takvu regresiju i promjenu koja bi tu reproduktivnu praksu mogla opravdati, što nam pokazuju i rezultati već nekih objavljenih istraživanja stavova o pobačaju, između ostalog. Tako neka istraživanja o reproduktivnim pravima u Hrvatskoj rađena na reprezentativnim uzorcima od sredine 1990-ih godina naovamo u pravilu potvrđuju većinski zastupljeno reproduktivno pravo izbora populacije Hrvatske, bez obzira na različite instrumente kojima su ispitivani stavovi o pobačaju. Premda se u nekim prethodnim istraživanjima potvrdila konzistentnost preferiranja majčinstva kao važne vrijednosti za ženu (Galić, 2004, Galić 2010), sva istraživanja stavova o pobačaju u RH ne dovode u pitanje i značajno većinsko podupiranje ženskog prava izbora u pogledu vlastite trudnoće te prava žena i parova na medicinski potpomognutu oplodnju, bez obzira na njihov bračni status.

Za potrebe ovoga rada iznosimo dio rezultata istraživanja provedenog krajem 2020. godine u okviru projekta *“Podržane ili pokorene - prediktori stavova stanovnika RH o seksualnom nasilju i kršenju seksualnih i reproduktivnih prava žena”* uspoređujući ove rezultate s nalazima prethodnih istraživanja, osobito stavovima iz 2011. godine o reproduktivnim pravima te navodeći još neke pokazatelje. Postavlja se pitanje zašto su ti stavovi javnosti u neskladu s odlukama reproduktivne politike RH te koji su mogući sociološki argumenti za to?

KLJUČNE RIJEČI: *pobačaj, prava žena, reproduktivna prava, reproduktivna samodeterminacija, stavovi o pobačaju*

SEKSTING I SEKSUALNOST MLADIH U COVID-19 PANDEMIJI

Pandemija bolesti COVID-19 odrazila se i na intimni život i seksualnost pojedinaca i parova. Zbog rizika zaraze virusom SARS-CoV-2, ali i zbog ograničenih prilika za ostvarivanjem intimnog kontakta, prvenstveno među pojedincima koji nisu u vezi i među parovima koji žive odvojeno javlja se povećani interes za raznim oblicima seksualne interakcije posredovane tehnologijom, među kojima je i seksting. Dosadašnja međunarodna istraživanja na tu temu u pravilu su provedena na prigodnim uzorcima te su bila usmjerena na eksploraciju stanja u prvim, razmjerno radikalnim, fazama primjene mjera izolacije. U ovome istraživanju polazi se od pretpostavke da seksting mladima može poslužiti kao svojevrsna zamjena za stvarni intimni kontakt tijekom razdoblja obilježenog ograničenjima zbog pandemije, budući da mladi rjeđe žive s intimnim partnerima, imaju izraženiju želju za seksualnim istraživanjem te češće ostvaruju kratkotrajne odnose. Prvi je cilj ove studije analiza povezanosti samoprocijenjene promjene u potrebi za seksualnim odnosima i učestalosti konsenzualnog sekstinga tijekom razdoblja pandemije kod mladih koji su u vezi ili braku, ali ne žive zajedno te kod onih koji nisu u vezi. Drugi je cilj analiza povezanosti učestalosti konsenzualnog sekstinga i broja seksualnih partnera od početka pandemije. Istraživanje je provedeno početkom veljače 2021. godine na slučajnom uzorku mladih u dobi od 18 do 25 godina (N = 607) selektiranih iz velikoga nacionalnog internetskog panela. Formulacije svih ključnih indikatora u upitniku uključuju procjenu za razdoblje od početka pandemije ili usporedbu s razdobljem prije pandemije. Kontrolirajući sociodemografske, psihosocijalne i seksualne karakteristike sudionika, utvrđena je pozitivna povezanost između samoprocijenjene veće potrebe za seksualnim odnosima i učestalosti sekstinga, ali samo kod sudionika koji nisu u vezi ili braku. U daljnjoj analizi na istom poduzroku sudionika utvrđena je pozitivna povezanost između učestalosti sekstinga i broja seksualnih partnera od početka pandemije. Zaključno se razmatraju implikacije nalaza i ograničenja studije te se nude preporuke za daljnja istraživanja sekstinga među mladima.

KLJUČNE RIJEČI: *pandemija bolesti COVID-19, mladi, seksting, potreba za seksualnim odnosom, broj seksualnih partnera*

NAPOMENA: Rad je nastao u sklopu projekta IP-2019-04-3609 Hrvatske zaklade za znanost. Istraživanje je sufinancirano sredstvima Sveučilišta u Zagrebu.

Jelena Matančević

Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Danijel Baturina

Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Gojko Bežovan

Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

SOCIJALNI DIJALOG 2030 – ISTRAŽIVANJE BUDUĆNOSTI SOCIJALNOG DIJALOGA U HRVATSKOJ DELPHI METODOM

Socijalni dijalog različito se razvija u zemljama EU i ovisi o brojnim političkim, ekonomskim i društvenim okolnostima. Nedavna ekonomska kriza stavila je dodatne izazove na socijalni dijalog u brojnim zemljama EU, a nova pandemija bolesti COVID-19 te izazove dodatno naglašava. U Hrvatskoj se socijalni dijalog nakon sloma socijalizma postepeno razvijao, uz nekoliko obrazaca kolektivnog pregovaranja i male promjene u prvom desetljeću 21. stoljeća. Sindikati i poslodavci ili udruge poslodavaca oni su koji imaju pravo na kolektivno pregovaranje dok se pokrivenost kolektivnog pregovaranja i sindikalna gustoća s vremenom smanjuju.

Izlaganje prikazuje rezultate empirijskog istraživanja kojem je cilj bio dobiti uvid o perspektivama socijalnog dijaloga u okolnostima promijenjenih industrijskih odnosa u Republici Hrvatskoj u 2030. godini. Istraživanje je provedeno delphi metodom, s 8 stručnjaka, predstavnika ključnih dionika socijalnog dijaloga: vlade, sindikata i poslodavaca te istraživača iz područja industrijskih odnosa. Delphi metoda može se okarakterizirati kao metoda za strukturiranje procesa grupe komunikacije. Neke su od ključnih karakteristika delphi metode korištenje stručnjaka, više krugova istraživanja te iteracija i povratna informacija.

Naglašeno je nekoliko glavnih istraživačkih nalaza. Kvaliteta i spremnost na socijalni dijalog u Hrvatskoj relativno je niska, a institucionalni okvir industrijskih odnosa oslabljen je te se ne očekuju značajna poboljšanja do 2030. Sindikati će se naći pred izazovom zadržavanja relevantnosti u promijenjenim socioekonomskim okolnostima, poput nedostatka radne snage i promjena u obrascima zaposlenosti te tehnoloških promjena. Očekuje se nastavak trendova decentralizacije pregovaranja, odnosno jačanja bipartitnog socijalnog dijaloga na razini poduzeća. Ističe se potreba za inovativnijim djelovanjem sindikata te za razvijanjem novih strategija u privlačenju (mlađih) članova. Identificiraju se ključne promjene u političkom, ekonomskom i društvenom okruženju socijalnog dijaloga koje mogu imati utjecaj na njega do 2030. godine.

Rezultati su raspravljeni u kontekstu očekivanih ekonomskih, društvenih i političkih faktora koji će utjecati na promjene socijalnog dijaloga do 2030. godine. Dodatni osvrt dat će se na rezultate istraživanja u pogledu bitnih tema i razvoja socijalnog dijaloga u vrijeme pandemije bolesti COVID-19.

KLJUČNE RIJEČI: *socijalni dijalog, industrijski odnosi, sindikati, poslodavci, vlada, delphi metoda*

Teo Matković

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Marko Lucić

Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike

RAD U NOVOM NORMALNOM: POVRATAK NA STARO?

Inicijalni val pandemije bolesti COVID-19 u nemaloj je mjeri utjecao na obrasce rada velikog broja zaposlenih, što smo temeljem ankete provedene krajem ljeta 2020. dokumentirali u svom prethodnom radu (Matković i Lucić, 2021). Predmet naše pozornosti u ovom je izlaganju perzistentnost ovih promjena u kontekstu dolaska „epidemijskog normalnog“ uz jesenski val pandemije koji su karakterizirale manje striktno mjere gospodarskog zatvaranja, ali bitno veća incidencija bolesti. Temeljem longitudinalnih podataka SOCRE panel istraživanja u radu ćemo temeljeno na retrospektivnim iskazima 387 sudionika koji su bili zaposleni u obje točke mjerenja analizirati koliko su disrupcije u svijetu rada (u vidu radnog opterećenja, prekida rada, radno-obiteljskog sruza te pada prihoda) ostale perzistentne u raznim vremenskim razdobljima unutar prve godine od izbijanja pandemije. S obzirom na to da je izostala masovna pojava nezaposlenosti, posebnu pozornost posvetit ćemo percepciji (ne)sigurnosti, perzistentnosti i poželjnosti rada od kuće koji je izašao u prvi plan tijekom prvog vala pandemije te mogu li se identificirati specifična iskustva skupina zaposlenih koji su „dobitnici“ i „gubitnici“ takvog „novog radnog normalnog“. U trenutku pisanja sažetka ishodi analiza kao ni zaključci nisu poznati jer je tekući val panela zaključen tek 10. travnja 2021.

KLJUČNE RIJEČI: *zaposlenost, bolest COVID-19, disrupcija obrazaca rada, rad od kuće, nesigurnost, nejednakosti u svijetu rada*

Željko Pavić
Filozofski fakultet Osijek

Adrijana Šuljok
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Juraj Jurlina
Filozofski fakultet Osijek

(OBVEZNO) CIJEPLJENJE I NJEGOVI PARADOKSI: LAŽNA AUTONOMIJA?

Unatoč znanstveno dokazanim prednostima cijepljenja kao javnozdravstvene intervencije, cijepljenje izaziva mnoge prijezore, a jedan dio građana odbija ga djelomično ili u cijelosti. Pandemija vezana uz bolest COVID-19 ove je prijezore učinila još vidljivijima, a pokušaj njihova istraživanja i rješavanja još važnijima. U izlaganju se predstavljaju i komparativno analiziraju rezultati fokus grupa s građanima (četiri fokus grupe) i liječnicima (tri fokus grupe) provedenih krajem 2020. godine. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 40 građana i 46 liječnika, a podaci su prikupljeni pomoću platforme za provođenje asinkronih online fokus grupa. Osnovni je cilj bio usporediti proces komunikacije o cijepljenju sa stajališta liječnika i pacijenata te utvrditi moguće strukturalne čimbenike zbog kojih dolazi do problema u komunikaciji i oklijevanja u odnosu na cijepljenje. Najvažniji rezultati fokus grupa s liječnicima pokazuju da liječnici imaju iskustvenu klasifikaciju pacijenata te da, pod pritiskom vremenskih ograničenja, „odustaju“ od pacijenata za koje pretpostavljaju da neće moći promijeniti njihovu prethodnu (negativnu) odluku o cijepljenju. Kada su građani u pitanju, najvažniji rezultati pokazuju da čimbenici oklijevanja i skepse mogu biti grupirani u tri kategorije: percipirani nepovoljni omjer rizika i koristi od cjepiva, čimbenici vezani za životni stil (alternativna medicina i percepcija važnosti prirodnog imuniteta) te nepovjerenje u liječnike i zdravstveni sustav koje se uglavnom vezuje uz lošu komunikaciju s liječnicima te neprihvatljivost komercijalizacije zdravlja (zarade od cjepiva). Rezultati istraživanja upućuju na moguće, kratkoročno ili dugoročno, dodatno gubljenje povjerenja u proces proizvodnje i distribucije cjepiva zbog sumnji u profitne motive, brzinu i sigurnost proizvodnje i upotrebe prvih COVID-19 cjepiva. Ovi se rezultati mogu protumačiti poželjnim ulogama liječnika i pacijenata koje su strukturirane širim društvenom kontekstom koji obilježava konzumerizam, individualizacija i pad povjerenja u društvene institucije, ali i specifičnim uvjerenjima vezanim za tradiciju hrvatskog zdravstvenog sustava, odnosno mali udio privatnih izdataka u ukupnim troškovima zdravstva. Naime u uloge liječnika i pacijenata u kontekstu (obveznog) cijepljenja ugrađeni paradoksi koji dovode do nemogućnosti ispunjavanja uloge „dobrog liječnika“ i „dobrog pacijenta“, odnosno „lažne autonomije“ i jednih i drugih u procesu donošenja odluke o cijepljenju. Stoga rezultati istraživanja pokazuju potrebu za daljnjim istraživanjem ovih teško rješivih paradoksa.

KLJUČNE RIJEČI: *cijepljenje, konzumerizam, individualizacija, zdravstveni sustavi, komunikacija liječnik-pacijent, fokus grupa.*

POST-COVID DRUŠTVO U SVJETLU MYRDALOVE TEORIJE KUMULATIVNE UZROČNOSTI: POGLED NA HRVATSKU

Pojavom globalne pandemije bolesti COVID-19 i uvođenjem mjera za sprječavanje njezinog širenja došlo je do dramatične promjene života i rada cjelokupne ljudske populacije u iznimno kratkom vremenu. Zatvaranje granica, zabrane i ograničenja kretanja, pad gospodarskih aktivnosti, gubitak radnih mjesta, strah od bolesti i smrti, od budućnosti, od goreg sutra ukazuju kako je na pomolu mogući društveni i gospodarski kolaps usprkos mjerama državne pomoći. Kako spriječiti urušavanje društvenih vrijednosti i na koji način predvidjeti potencijalne pravce razvoja post-COVID društva, posebice u Hrvatskoj, pitanja su kojima se bavi ovaj rad. Stoga su provedene analize tekstova koji opisuju načine i brzine oporavka država nakon gospodarske krize 2008. godine i pokazatelja indeksa društvenog napretka za članice Europske unije uspoređenih s ekonomskim i neekonomskim čimbenicima Myrdalove teorije cirkularne kumulativne uzročnosti za Republiku Hrvatsku. Značaj kumulativne teorije očituje se, između ostaloga, u interpretaciji i prilično preciznoj dijagnozi uzroka nerazvijenosti država ili regija te sposobnosti predviđanja njihovog budućeg razvoja. Tendencija primarnog uzroka promjena, bilo da je pozitivna ili negativna, definira smjer kumulativnih promjena u društvu, prema Myrdalu. Proces može biti izazvan vanjskim ili unutarnjim čimbenikom ako je volumen promjene dovoljno velik ili dovoljno dugo traje. Negativna promjena destabilizira gospodarstvo koje bez intervencije države za očuvanje radnih mjesta i poticanje ugroženog poslovnog sektora pokreće teško zaustavljiv cirkularan kumulativni proces. Posljedice su gospodarska stagnacija, a potom i zaostajanje u razvoju. Hobbesov prikaz sukcesija društvenih kategorija primjenjiv je na društvene erozije te manifestiran pojavom straha i nepovjerenja rezultira društvenim sukobom, koji može dovesti do uzdizanja novih totalitarnih režima – nekog novog Levijatana. Nasuprot tomu, transformativno svojstvo krize koja utječe na gospodarstvo, politike, ljudsko mišljenje i ponašanje, uz promjenu paradigme društvene svijesti kao dijela neekonomskih čimbenika kumulativne teorije te primjenom odgovarajućeg modela razvoja regija može biti iskorišteno za izgradnju gospodarske i društvene otpornosti u Hrvatskoj u post-COVID razdoblju na održiv način.

KLJUČNE RIJEČI: *post-COVID, gospodarska i društvena otpornost, kumulativna teorija, Gunnar Myrdal, promjena paradigme društvene svijesti, Hrvatska*

DRUŠTVENA KONSTRUKCIJA SUSTAVNIH NEJEDNAKOSTI – PANDEMIJSKE POUKE

Pandemija bolesti COVID-19 svojevrsna je situacija prirodnog eksperimenta. Njezin utjecaj na društvo predstavlja izazov tumačenju opsežnih i dubokih društvenih promjena. Cilj je ovog izlaganja ukazati na proces ekskluzije i njegov utjecaj u društvenim sustavima. Naime aktivnosti i politike suzbijanja pandemije dovode do posljedica koje je opisao Niklas Luhmann u svojoj teoriji sustava. Po njegovim postavkama uvijek je riječ o napetosti između uključivanja i isključivanja (Luhmann, 2011), a kojom nastoji upravljati sustav politike. U nastaloj situaciji pandemije taj proces je vidljiv unutar i između društava te počiva na novonastalim kategorijskim nejednakostima (Tilly, 1999) koje obuhvaćaju dihotomije poput protivnika i zagovornika cijepljenja, *maskera* i *antimaskera* (Ančić, Cepić, 2021), cijepljenih i necijepljenih, solidarnih i sebičnih, sigurnih i rizičnih.

Donošenjem i primjenom mjera Stožer za civilnu zaštitu nastoji upravljati spomenutim nejednakostima i odvagnuti rizik (Beck, 2008). Mjere su često praćene pitanjima o njihovoj opravdanosti, učinkovitosti i pravednosti uzrokujući nenamjeravane (Merton, 1979) ili izopačene posljedice (Boudon, 1977). Uz toliko skupina i nejednakosti nemoguće je jednako tretirati sve (npr. sankcionirati nepridržavanje mjera), ili tretirati svakoga prema potrebi (npr. pružiti zdravstvenu skrb), što dovodi do slabljenja povjerenja. Isključivanje i prateće socijalno distanciranje procesi su koji vode potencijalnoj polarizaciji moralnih zajednica i moralnom isključivanju (Opatow, 1990) te formiranju moralnih plemena unutar društva (Greene, 2015). Takvi uvjeti doprinose društvenim sukobima i slabe socijalni kapital.

Nove nejednakosti prijete i isključivanjem društava. Rasprave o zelenim putovnicama i režimima prelaska granice povlače biopolitičke presedane, a pogled na protupandemijske mjere *preko granice* potencijalno budi zavist ili nezadovoljstvo. Karakteristika je društvenih sustava da isključuju određene društvene skupine. U novonastaloj situaciji trebalo bi razmišljati kako što manje isključivati te na koji način proizvesti što manje nejednakosti. To pretpostavlja razumijevanje društvenih i grupnih procesa na kojima počiva društvena konstrukcija sustavnih nejednakosti.

KLJUČNE RIJEČI: *socijalna ekskluzija, kategorijske nejednakosti, moralno isključivanje, socijalna pravednost*

VRIJEME POTOPA – ONLINE KAZALIŠTE U VRIJEME PRVOG COVID VALA

Prvi val pandemije praćen sveopćim zatvaranjem negativno se odrazio na gotovo sve kulturne institucije, a taj je utjecaj dodatno pojačan potresom na području Zagreba. Posebno se to odrazilo na kazališta kao nositelje žive umjetnosti, broj posjetitelja u sezoni 2019./20. zbog tih nekoliko mjeseci opao je za 37%, na svega 1,36 milijuna. Samo je prividno manje drastičan bio pad izvedbi od 29% (8625 izvedenih predstava) te postavljenih djela (19%). U tom kratkom, ali ekstremnom vremenu kazališta su se pokušala nositi s posljedicama restrikcija i nemogućnosti rada koristeći internet kao sredstvo spajanja. Ranija istraživanja kulturne potrošnje građana na reprezentativnim i probabilističkim uzorcima (Tonković, Marčelić, Krolo, 2017; Tomić-Koludrović i dr., 2018; Tonković, Krolo, Marčelić, 2020) bila su usmjerena na pregled kulturne potrošnje opće populacije. S druge strane, istraživanja rađena na publici većinom obuhvaćaju pretplatnike kazališta u velikim gradovima i najčešće su usmjerena na pitanja zadovoljstva i kvalitete (Zelenika, Grmuša, Jurišić, 2018; Leko-Šimić, Pap, 2020).

Istraživanje je provedeno pomoću online ankete u svibnju 2020. godine s ciljem da ispita odnos publike prema kazalištu u vrijeme zatvaranja i online predstava. Struktura ispitanika (N = 565) pokazuje da je riječ o nereprezentativnoj populaciji, 73% ispitanika gledalo je tri ili više predstava u 2019. godini, od čega je njih čak 15% gledalo više od 10. Uz ukriživanje aktivnosti i socio-demografskih obilježja, deskriptivna statistika obuhvaća udjele gledanja online predstava (domaćih i stranih) te razinu i razloge (ne)zadovoljstva istima. Za ispitivanje odnosa publike prema kazalištu korišteni su koncepti kulturnog kapitala (putem indeksa praksi), osobnog i društvenog identiteta te emocionalnog odnosa prema kazalištu. Analiza varijance utjelovljenog kulturnog kapitala pokazala je značajne razlike u pogledu komponenti identiteta (dobivenih faktorskom analizom). Te razlike pokazale su se prisutnima i u pogledu ukusa te stavova prema budućnosti online kazališta. Povezanost sociodemografskih, identitetskih i emocionalnih čimbenika s kulturnim kapitalom testirana je regresijskom analizom.

KLJUČNE RIJEČI: *online kazalište, publika, kulturna potrošnja, kulturni kapital, identitet, budućnost kazališta*

Toni Prug

Nezavisni istraživač

Paško Bilić

Institut za razvoj i međunarodne odnose

FORMIRANJE DRUŠTVENO-EKONOMSKIH OBLIKA NA DIGITALNIM PLATFORMAMA: ROBA I JAVNO BOGATSTVO

U suvremenim se društvima bogatstvo dominantno pojavljuje u obliku robe i javnog bogatstva te u njihovim različitim kombinacijama. Premda je suvremena društva teško zamisliti bez javnih investicija i sustava poput zdravstva, socijalne skrbi, školstva, znanosti, infrastrukture, sporta, kulture i sporta, društvenim disciplinama nedostaje metodologija kojom bi se pojmio karakter i logika proizvodnje javnog bogatstva. Reflektirajući dominantni robni oblik, ekonomske teorije sve produktivne aktivnosti poimaju kroz kategorije i analize razvijane za robnotržišnu proizvodnju. Posljedično, javni sektor vide kao potrošnju i iznimku opravdanu samo u slučaju tržišnih neuspjeha (*engl.* market failures) ne prepoznajući njegove specifičnosti.

Cilj je prezentacije pokazati relevantnost sociološke metode tzv. društveno-ekonomskih oblika za razumijevanje različitih načina proizvodnje, njihovih specifičnosti i međuodnosa. Istraživanje društvenih oblika nalazimo kod socioloških klasika kao što su Simmel i Durkheim. Međutim, takav pristup osobito je izražen u suvremenim interpretacijama Marxovog rada (npr. Nova čitanja Marxa, Otvoreni marksizam, itd.). Za razliku od svjetonazorskog marksizma (Heinrich, Elbe), u kojem su dominirala ortodokсна čitanja pretpostavljena političkim i ekonomskorazvojnim potrebama lijevih partija i radničkih pokreta, suvremena čitanja zasnivaju se na prepoznavanju metodološke uloge oblika i njihovog formiranja. Fokus se stavlja na nedovršenost i fragmentarnost Marxovog rada, odustaje se od traženja istinske interpretacije, a poseban se naglasak stavlja na ulogu novca i znanstvenu metodu.

Primjenjujući ovakve interpretacije na funkcioniranje digitalnih monopolnih platformi (Google, Facebook) razvijamo koncept javnog bogatstva. On nam pomaže da razumijemo ulogu javno financirane znanosti i tehnologije kao ključnih faktora u složenom razvoju komercijalnih platformi. Pritom se fokusiramo na ulogu novca za stvaranje i kolanje vrijednosti te na formiranje svih faktora proizvodnje digitalnih platformi. Zaključno ukazujemo da se ovakvim pristupom mogu analizirati specifičnosti ne samo digitalnih platformi već i različitih planskih investicija i proizvodnji čiji su rezultati dostupni besplatno u trenutku korištenja.

KLJUČNE RIJEČI: metodologija, društveni oblici, ekonomski oblici, javno bogatstvo, digitalne platforme

Jelena Puđak

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Jaka Primorac

Institut za razvoj i međunarodne odnose

Karin Doolan

Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju

Valerija Barada

Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju

PANDEMIJA KAO NASTAVAK KRIZE CIVILNOG SEKTORA U HRVATSKOJ

Pandemija bolesti COVID-19 promijenila je okvire rada civilnog sektora: ograničen je prostor za teme koje su izvan područja pandemije, ograničeno je pravo na okupljanje i rad s korisnicima te se mijenjaju uvjeti rada civilnog sektora koji pruža razne socijalne, ali i obrazovne usluge te ima zagovaračke aktivnosti. Iako rad civilnog sektora u fokus javnosti ponajviše dolazi za vrijeme prosvjeda, važnost djelovanja i legitimacija civilnog društva ne ostvaruje se isključivo organizacijom prosvjeda; ono djeluje i kroz aktivnosti koje ponekad javnosti ostaju „nevidljive“, s neospornim posljedicama po one koji u njima sudjeluju, po kvalitetu života i društvo u cjelini (Bosi i sur., 2017; Johanson i Vinthagen, 2019). Stoga je važno istražiti kako se organizacije civilnog društva nose s pandemijskom krizom, što ih čini ranjivima te kako izgrađuju svoju otpornost. Novija teorijska i empirijska istraživanja povezuju ranjivost s karakteristikama i složenom interakcijom između društvenih i okolišnih procesa (Adger i sur., 2009; Davoudi, 2012; Shaw, 2012). Ranjivost uglavnom ovisi o tipu krize, međutim, čimbenici poput siromaštva, nedostatka društvenih mreža, marginalizacije te nejednakog pristupa prirodnim resursima povećavaju razinu ranjivosti bez obzira na vrstu rizika (Brooks, 2003). S druge strane, otpornost možemo definirati kao kapacitet izdržavanja šokova i uspješan oporavak od njih (Adger, 2000). Istraživačka pitanja na koja smo u istraživanju htjele odgovoriti su: kako je pandemija utjecala na rad organizacija civilnog društva u Hrvatskoj; koja značenja aktivisti/ce pripisuju konceptima ranjivosti i otpornosti i kako shvaćaju poziciju svoje organizacije u tim terminima te kako vide budućnost društva u domeni svog djelovanja. Istraživanje se sastojalo od 17 polustrukturiranih intervjua s predstavnicama/icima organizacija civilnog društva u Hrvatskoj (u područjima obrazovanja i mladih, ženskih prava, zaštite okoliša i umjetnosti i kulture, uzimajući u obzir prostornu rasprostranjenost). Preliminarni uvidi upućuju kako je pandemija naglasila potrebu za radom udruga, značajno povećala opseg rada nekih udruga, promijenila narav i dinamiku rada, a u nekim slučajevima i stvorila nove fokuse. U pogledu ranjivosti krizno stanje je u civilnom sektoru percipirano kao „normalno“. Ono je postojalo i prije pandemije te je ranjivost sektora oblikovana i ekonomskim i kulturnim čimbenicima poput nesigurnosti financiranja, marginalizacije sektora od strane države i u slučaju nekih udruga (npr. onih koje rade sa ženama) i konzervativnih tendencija u državi. Otpornosti aktera doprinosi potreba za njihovim radom prepoznata od skupina kojima se primarno obraćaju, pozitivni odnosi unutar organizacija, solidarnost i povezanost s drugim sličnim organizacijama u Hrvatskoj i međunarodnom kontekstu, dostupni izvori financiranja te u kontekstu pandemije primjena različitih respozivnih praksi koje, primjerice, uključuju korištenje novih tehnologija.

KLJUČNE RIJEČI: *pandemija, otpornost, ranjivost, civilni sektor*

Helena Pupak

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

Tijana Trako Poljak

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

MLADI POLJOPRIVREDNICI I VAŽNOST LOKALNE POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE USLIJED PANDEMIJE COVID-19

Globalizacijski pritisci, nepovoljna nekonkurentna pozicija na slobodnom tržištu, potrebe za modernizacijom i tehnološkim napretkom s jedne strane te očuvanjem vlastitog identiteta i prilagodbom modernizacijskih procesa vlastitom tempu i sadržaju razvoja s druge strane, zajedno s dugogodišnjim zanemarivanjem u razvojnim politikama, ključni su u analizama transformacije koje u suvremenosti proživljavaju ruralna područja, uključujući i one u Hrvatskoj. Osim negativnih posljedica kao što su senilizacija ruralnog stanovništva, deagrarizacija i deruralizacija, postoje ipak i pozitivne posljedice takvih procesa kao što je punopravno članstvo Republike Hrvatske unutar Europske unije čiji poljoprivredni fondovi omogućuju ulaganje u modernizaciju te povećanje učinkovitosti i kvalitete poljoprivredne proizvodnje, kao i mogućnost širenja aktivnosti i poslovanja. U razvojnim strategijama ruralna područja se i sve više prepoznaju kao važna mjesta za očuvanje prirodnih bogatstava koja sa suvremenom socijalno-ekološkom krizom postaju sve ugroženija, kao i zdraviji život brzinom i sadržajem drugačiji od onog u urbaniziranim područjima. Pandemija bolesti COVID-19 ukazala je na važnost lokalne poljoprivredne proizvodnje za opskrbu zdravom hranom po principu „od farme do stola“, čime je osviještena i uloga ruralnih područja i poljoprivredne proizvodnje za nacionalnu sigurnost. Relevantnost ove teme višestruka je, što ističe i Štambuk (2002.: 364): „Ondje gdje selo nije razvijeno, ne može se govoriti o razvijenosti.“ Ili, kako tvrdi Župančić (2002.: 36): „Iako značaj poljoprivrede opada s općim razvojem (...), njezin značaj za ruralni prostor ipak ne opada razmjerno tome. To posebno vrijedi za krizne prilike u društvu (...)“. U izlaganju ćemo prikazati teorijski okvir istraživanja, odnosno koncepte kao što su kvaliteta života i zadovoljstvo životom te za istraživanje relevantne definicije obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva i mladih poljoprivrednika. Nakon toga kratko ćemo prikazati dosadašnja relevantna istraživanja i doprinose unutar ruralne sociologije. Glavni dio izlaganja predstavlja rezultate kvalitativnog empirijskog istraživanja provedenog od sredine lipnja 2020. do sredine srpnja 2021. godine metodom polustrukturiranog dubinskog intervjua s deset mladih poljoprivrednika/ca koji žive i rade na području Bjelovarsko-bilogorske i Požeško-slavonske županije. Istraživanje je provedeno u svrhu izrade diplomskog rada i potencijalne publikacije u znanstvenom časopisu. Rezultati rada ukazuju na prednosti, nedostatke i prepreke s kojima se mladi poljoprivrednici suočavaju kako u smislu života na selu, tako i u smislu poljoprivredne djelatnosti, što je inicijalno i bio cilj istraživanja. Također, ukazuju i na značaj mreže naselja, ali isto tako i na moguća rješenja poteškoća s kojima se mladi poljoprivrednici/e i stanovnici sela suočavaju, što upućuje i na osnivanje poljoprivrednih zadruga, kreiranje novih zakonskih regulativa o raspolaganju državnim poljoprivrednim zemljištem te, posljedično, i na rekreiranje Strategije ruralnog razvoja RH, Strategije razvoja poljoprivrede i ribarstva RH te Nacionalne strategije poljoprivrede i ruralnog razvoja koje će u svoje središte doista postaviti ruralno stanovništvo i mlade poljoprivrednike.

KLJUČNE RIJEČI: *ruralna područja, obiteljska poljoprivredna gospodarstva, mladi poljoprivrednici, Bjelovarsko-bilogorska županija, Požeško-slavonska županija, zadovoljstvo životom*

Saša Puzić

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Josip Šabić

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Iva Odak

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

POVEZANOST INDIVIDUALNIH, SOCIOEKONOMSKIH I SOCIOKULTURNIH KARAKTERISTIKA STUDENATA/ICA S RAZLIČITIM MJERAMA RIZIKA ODUSTAJANJA OD STUDIJA

Međunarodna istraživanja pokazuju da je socioekonomski položaj studenata/ica najvažniji pojedinačni faktor koji utječe na rano napuštanje studija (Quinn, 2013). Prema dostupnim podacima, pandemija bolesti COVID-19 dodatno pojačava vezu između socioekonomskog faktora i obrazovnih ishoda na svim obrazovnim razinama (Montacute, 2020). Moguća posljedica ovakvoga razvoja razmjerno je povećanje važnosti društvenog porijekla za rizik odustajanja od studija kod budućih generacija studenata/ica. Osim povećanja financijskog troška za studente/ice i društvenu zajednicu, ovakav bi razvoj bio suprotan recentnim europskim (Erevansko priopćenje, 2015) i nacionalnim (Nacionalni plan, 2019) inicijativama za jačanjem socijalne dimenzije u visokom obrazovanju. Opisani razvoj dodatno se usložnjava u hrvatskom visokoškolskom kontekstu u kojem je rano napuštanje studija i dalje podistraženo područje istraživanja (Mihaljević Kosor, 2010). S obzirom na navedeno, cilj rada je ispitati povezanost individualnih, socioekonomskih i sociokulturnih karakteristika studenata/ica s trima indikatorima koji mogu ukazivati na rizik odustajanja od studija: procjenom vjerojatnosti završavanja studija, razmišljanjem o napuštanju studija te zadovoljstvom studijem. Veze između navedenih varijabli analiziraju se u okviru Beanovog modela ranog napuštanja studija (1980) te Bourdieuove teorije kulturne i društvene reprodukcije (1984). U radu se analiziraju podaci prikupljeni anketnim upitnikom na kvotnom uzorku studenata/ica druge i treće godine Sveučilišta u Zagrebu (N = 1533) tijekom akademske godine 2016./2017. Rezultati logističkih i linearnih regresijskih analiza pokazali su da su sva tri analizirana indikatora koji mogu ukazivati na rizik odustajanja od studija povezani s jednim ili više prediktorskih sklopova: individualnim, socioekonomskim i sociokulturnim. Nalazi rada razmatraju se u kontekstu formuliranja mjera za podršku studentima/icama izloženim većem riziku odustajanja od studija kako bi uspješno nastavili i završili studij.

KLJUČNE RIJEČI: *visoko obrazovanje, odustajanje od studija, socioekonomske karakteristike studenata, sociokulturne karakteristike studenata, individualne karakteristike studenata, logistička regresijska analiza, linearna regresijska analiza*

Anđelina Svirčić Gotovac

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Mirjana Adamović

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Nikola Petrović

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Jelena Zlatar Gamberožić

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Filip Fila

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

REZULTATI PILOT-PROJEKTA BLOKA 19 NAKON ZAGREBAČKOG POTRESA IZ OŽUJKA 2020. GODINE

Sociološkim anketnim istraživanjem na prigodnom uzorku stanara i korisnika (N = 68) zagrebačkog donjogradskog bloka Bloka 19 (Ilica, Frankopanska, Dalmatinska i Medulićeva ulica) utvrđeni su problemi i poteškoće s kojima se stanari i korisnici Bloka 19 suočavaju nakon potresa iz ožujka 2020. (na razini stana i zgrade, te samog bloka). Suradnjom sa Zavodom za prostorno uređenje Grada Zagreba nastala je Sociološka studija kao jedna od 12 sektorskih studija/elaborata u cilju provedbe Programa cjelovite obnove povijesne jezgre Grada Zagreba. U fokusu sociološkog istraživanja bila su konkretna pitanja (sanacije, popravci i načini obnove u financijskom i tehničkom smislu), ali i dugoročne mogućnosti i prijedlozi modela cjelovite urbanističke obnove povijesne jezgre. Anketno istraživanje provedeno je tijekom mjeseca studenog i prosinca 2020. mješovitim načinom, dijelom u neposrednom kontaktu s ispitanicima („lice u lice“), a dijelom pomoću mrežnih stranica uz pomoć mrežnog servisa (LimeSurvey). Prema procjeni trajanja obnove stana ili poslovnog prostora pokazuje se da više od dvije trećine građana Bloka očekuje da će obnova trajati do jedne godine, a njih nešto više od desetine očekuje da će obnova trajati do pet godina. O mogućnosti iseljavanja ili ostanka u stanu nakon procesa sanacije pokazuju se relativno dobri podaci koji govore kako većina građana ne razmišlja o trajnom iseljavanju te žele u stanovima i ostati. Slični se podaci pokazuju i oko pitanja iseljavanja iz središta grada gdje tri četvrtine ispitanih ne razmišlja o odlasku iz središta.

U odnosu prema (ne)mogućnosti građana da financijski podnesu proces sanacije pokazuje se da se troškovi obnove zgrada mogu namiriti iz troškova zajedničke pričuve kod manje od desetine ispitanih dok u potpunosti nedostatnu zajedničku pričuvu nalazimo kod skoro petine stanova/poslovnih prostora u zgradama. Najveći je nedostatak života u Bloku 19 manjak parkirališnih mjesta ali i izraženija buka od prometa te iz ugostiteljskih objekata. Nisu zanemarive niti lošija kvaliteta zraka i nedostatak parkovnih površina što implicira da se može poboljšati ispitanicima sve važniji urbano-ekološki aspekt života. O procesu cjelovite obnove najveće prosječne rezultate postigli su poboljšanja javne infrastrukture i osiguranje raznih oblika protupotresne otpornosti. Najveći prosječni rezultat postigla je tvrdnja o poboljšanju biciklističke infrastrukture u središtu grada što se može povezati i s potrebom rješavanja problema automobilskog prometa. Ispitanici smatraju da bi rezultat obnove trebalo biti ponajprije osiguranje protupotresne otpornosti svih zgrada za javnu i društvenu namjenu te osiguranje protupotresne otpornosti oštećenih zgrada „iznad razine zatečenog stanja prije potresa“. Ispitanici se u najvećoj mjeri ne slažu s radikalnom transformacijom središta grada i pretvaranja u većinski turističko-poslovnu zonu te se izrazito protive tzv. procesima turistifikacije i apartmanizacije središta grada. U velikoj se mjeri protive i rušenju starih zgrada, no jedna petina ispitanika ipak se slaže s tom

tvrdnjom. Za cjelovitu urbanu obnovu gradskog središta naglašavaju važnost struke te praćenje urbanističkih planova i zakona kako bi se pridonijelo dugoročnom i općeprihvaćenom očuvanju središta Zagreba.

KLJUČNE RIJEČI: *potres iz ožujka 2020., sociološko anketno istraživanje, pilot-projekt Bloka 19, sociološka studija, obnova stanova i zgrada, cjelovita obnova središta grada*

ZABRINUTOST ZARAZOM KORONAVIRUSOM I ODGOVORNO PONAŠANJE MLADIH U SVAKODNEVICI I SPOLNOM PONAŠANJU

Premda u razdoblju od početka epidemije bolesti COVID-19 mladi imaju znatno smanjene mogućnosti održati postojeće i stvoriti nove socijalne kontakte, rizik od zaraze koronavirusom nije ih posve spriječio u stupanju u spolne odnose kao jedno od rizičnijih ponašanja za prijenos koronavirusa. Cilj je ove studije istražiti povezanost između zabrinutosti zarazom koronavirusom sebe i drugih i odgovornog ponašanja u svakodnevici (definiranog prema javnozdravstvenim preporukama, npr. pranje ruku, nošenje maske) i u spolnom ponašanju (npr. izbjegavanje ljubljenja, izbjegavanje diranja nosa). Istraživanje je provedeno početkom veljače 2021. godine na slučajnom uzorku mladih u dobi od 18 do 25 godina (N = 607) selektiranih iz velikoga nacionalnog internetskog panela. Iz ukupnog uzorka u ovu studiju uključeno je 269 sudionika (55,4 % žene; Mdob = 21,9 godina) koji: nisu u vezi ili ako jesu, ne žive s partnerom/icom; u razdoblju od početka epidemije bili su seksualno aktivni; nisu preboljeli bolest COVID-19, a ako su u vezi, njihov/a partner/ica nije prebolio/ljela bolest COVID-19. Na bivarijantnoj razini zabrinutost vlastitom i zarazom bliskih osoba koronavirusom bila je povezana s oba ishoda. Status veze također je bio povezan s oba ishoda, tako da su se oni ispitanici koji jesu u vezi odgovornije ponašali u svakodnevici, no manje odgovorno u spolnom ponašanju. Kontrolirajući sociodemografske karakteristike sudionika, zabrinutost vlastitom zarazom koronavirusom bila je povezana s oba ishoda, dok je zabrinutost zarazom drugih koronavirusom bila povezana samo s odgovornim ponašanjem u svakodnevici. Pozitivna povezanost utvrđena je i između statusa veze i odgovornog spolnog ponašanja: odgovornije su se ponašali oni ispitanici koji nisu u vezi. Imajući na umu da mladi u ovom istraživanju koji jesu u vezi ne žive sa svojim/om partnerom/icom, ovi nalazi sugeriraju da u odgovornom spolnom ponašanju mladih ulogu ima i sâm odnos.

KLJUČNE RIJEČI: mladi, bolest COVID-19, partnerski odnosi, odgovorno ponašanje, spolno ponašanje

NAPOMENA: rad je nastao u sklopu projekta IP-2019-04-3609 Hrvatske zaklade za znanost. Istraživanje je sufinancirano sredstvima Sveučilišta u Zagrebu.

Bruno Šimac

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

Izvor Rukavina

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

Tijana Trako Poljak

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

ZAŠTO STUDENTI ŽELE OTIĆI ŽIVJETI I RADITI IZVAN HRVATSKE? ISTRAŽIVANJE RAZLIKA U ŽELJI ODLASKA PREMA TIPU NASELJA

Pridruživanjem Republike Hrvatske Europskoj uniji 2013. godine započeo je i najrecentniji emigrantski val koji u određenoj mjeri karakterizira odlazak mladih visokoobrazovanih stručnjaka iz Hrvatske (tzv. „odljev mozгова“). Na ovakve negativne migracijske trendove nisu imuna ni hrvatska ruralna područja koja se danas suočavaju s ozbiljnim depopulacijskim problemima na što, osim negativnog trenda starenja i negativnog prirodnog prirasta stanovništva hrvatskih ruralnih područja, kao i hrvatske države općenito, u određenoj mjeri utječe i odlazak mladih stanovnika s ruralnih područja. Stoga je moguće uvidjeti kako se hrvatska ruralna područja danas bore s gubitkom ključnih pokretača ruralne revitalizacije (mladima) i to ne samo u migracijskom toku prema hrvatskim urbanim područjima već i onima izvan granica države. Cilj je ovog rada utvrditi razlike u želji, ali i privlačnim i potisnim razlozima potencijalnog odlaska na život i rad izvan Hrvatske prema tipu naselja u kojem su studenti proveli najveći dio života. Razlike u odrednicama želje odlaska studenata ovih dvaju tipova naselja provjeravat će se provedbom dvaju modela binarne logističke regresije u kojoj su prediktori želje odlaska: individualna socio-demografska obilježja studenata, socijalna podrška, nacionalni ponos te povjerenje u institucije RH. Rezultati istraživanja prikupljeni su 2017. godine u sklopu kolegija Istraživački projekt na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a istraživanje je provedeno metodom ankete na prigodnom uzorku od 529 studenata Sveučilišta u Zagrebu. Unutar istraživanja samostalno je konstruiran mjerni instrument Razlozi odlaska sastavljen od 17 čestica koje čine 5 dimenzija čimbenika potencijalnog odlaska studenata na život i rad izvan Hrvatske (ekonomski, osobnoiskustveni, osobnoobiteljski, općedruštveni te znanstveno-profesionalni razlozi odlaska). Unatoč tome što rezultati pokazuju kako se studenti ne razlikuju u svojoj želji odlaska s obzirom na tip naselja iz kojeg dolaze ($\chi^2 = 3,534$; $p > 0,05$), postoji statistički značajna razlika u razmišljanju o odlasku ($\chi^2 = 11,109$; $p < 0,05$), pa tako studenti iz urbanih naselja češće razmišljaju o odlasku na život i rad u inozemstvo od svojih kolega iz ruralnih naselja. Također, postoje i određene razlike u odrednicama želje o potencijalnom odlasku između ovih dviju grupa studenata pa su se u binarnoj logističkoj regresiji kao relevantni prediktori želje odlaska studenata iz ruralnih područja pokazala razina socijalne podrške, dok su se kod studenata iz urbanih područja relevantnim pokazali nacionalni ponos i povjerenje u institucije RH. Prema tipu naselja nema razlika u potencijalnim razlozima odlaska, odnosno za obje skupine studenata najvažniji su ekonomski razlozi odlaska, a najmanje važni osobnoobiteljski. U zaključku se naglašavaju ključni nalazi i njihove implikacije, ali i budući smjerovi u istraživanju fenomena ruralnih migracija. Ovaj rad nastao je u sklopu Uspostavnog istraživačkog projekta SECURURAL (UIP-2019-04-5257) financiranog od strane Hrvatske zaklade za znanost.

KLJUČNE RIJEČI: *migracije, iseljavanje mladih, odljev mozgovga, hrvatska ruralna područja, ruralna mladež*

Bruno Šimac

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

Jelena Puđak

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Tijana Trako Poljak

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

PANDEMIJA KAO PRILIKA ZA SPAS OKOLIŠA?: PROOKOLIŠNO PONAŠANJE MEĐU STUDENTIMA U HRVATSKOJ ZA VRIJEME COVID-19 PANDEMIJE

Pandemija bolesti COVID-19 izazvala je globalnu javnozdravstvenu, ekonomsku i socijalnu krizu koja utječe na sve aspekte ljudskog djelovanja i zahtijeva provedbu sustavnih društveno-ekonomskih promjena. Međutim, istodobno se suočavamo s dugoročnim ekološkim krizama poput gubitka bioraznolikosti i klimatskih promjena, koje svojom kompleksnošću daleko premašuju trenutnu epidemiološku krizu. Važno je naglasiti da su to međusobno ovisne, isprepletene krize i da bismo ih riješili, moramo uzeti u obzir njihove međusobne veze i interakcije. Ograničenja individualnog ponašanja za vrijeme provedbe blažih i strožih epidemioloških mjera donekle su utjecale na stanje u okolišu, međutim, dugoročni negativni trendovi okolišnih pokazatelja nastavili su rasti. Istraživanje koje smo proveli pokušava odgovoriti na sljedeća pitanja: Koja su prookolišna ponašanja najraširenija među studentima u Hrvatskoj te koje su sociodemografske i svjetonazorske determinante različitih tipova prookolišnog ponašanja u posljednjih godinu dana (u vremenu pandemije)? Kako se mijenjalo ponašanje prema okolišu i potrošačko ponašanje studenata za vrijeme pandemije?

U teorijskom se dijelu oslanjamo na model kroz koji dominantna svjetonazorska komponenta i zabrinutost za okoliš oblikuju prookolišno ponašanje. Svjetonazorska komponenta konceptualizirana je trima dominantnim pristupima: antropocentrizmom, biocentrizmom i tehnootimizmom. Teorijski model proširujemo faktorom zabrinutosti za okoliš i sociodemografskim obilježjima kao prediktorskim varijablama različitih tipova prookolišnog ponašanja za vrijeme pandemije. Istraživanje je provedeno krajem 2020. i početkom 2021. godine na prigodnom uzorku od 1245 studenata određenih sastavnica triju Sveučilišta u Hrvatskoj (Osijek, Split i Zagreb), u okviru projekta 43-923-1042 financiranog od strane Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Rezultati pokazuju grupiranje prookolišnog ponašanja u 8 komponenti konceptualiziranih po kriterijima neoliberalnog ponašanja prema okolišu (King, 2015), a ne prema uobičajena četiri tipa prookolišnog ponašanja kako ih je opisao Stern (2000). Među studentima dominantno prevladava biocentričan svjetonazor te niska zastupljenost antropocentrizma i tehnootimizma, visoka zabrinutost za okoliš (posebice u segmentima gomilanja otpada i klimatskih promjena), dok su najzastupljeniji oblici prookolišnog ponašanja oni koji zahtijevaju najmanju osobnu žrtvu i najmanjeg su utjecaja na okoliš, poput štednje te recikliranja i konzumerizma niskog utjecaja na okoliš. Promjena ponašanja za vrijeme pandemije najuočljivija je u segmentima nametnutih ograničenja kroz epidemiološke mjere, poput prestanka putovanja, dok se u manjoj mjeri mijenja u individualnim potrošačkim navikama i recikliranju, pri čemu je povećana potrošnja u kućanstvu, kupovina „zdravih“ namirnica, oprez prilikom odlaska u kupovinu i samosnabdjevanje hranom, dok se smanjuje kupnja neesencijalnih potrepština i „nezdravih“ namirnica. Preliminarni rezultati istraživanja mogu navesti na zaključak kako promjene u individualnom ponašanju i životnim stilovima te parcijalne restrikcije istih u kontekstu epidemioloških ograni-

čenja za vrijeme pandemije dijelomično dovode do promjena u ponašanju, posebno ondje gdje ih sustav ograničava, ali kako istovremeno ne dovode do značajnije promjene načina na koji se studenti odnose prema okolišu.

KLJUČNE RIJEČI: *prookolišno ponašanje, pandemija, mladi, svjetonazori*

Adrijana Šuljok

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Dragan Bagić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Branko Ančić

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

IMA LI CJEPIVA ZA SVE? DETERMINANTE JAVNE PERCEPCIJE PRAVEDNOSTI I TRANSPARENTNOSTI DISTRIBUCIJE CJEPIVA PROTIV COVID-19 BOLESTI

U situaciji oskudnih medicinskih resursa, kao što je slučaj cjepiva protiv COVID-19 bolesti, javno zdravstvo fokusira se na razvoj alokacijskih strategija koje će biti učinkovite u smanjivanju intenziteta širenja zaraze, ali i pravedne u distribuciji (Yi i Marathe, 2015). COVAX program, koji obuhvaća 189 država i čiji je cilj bio ubrzati razvoj i proizvodnju cjepiva protiv COVID-19 bolesti te osigurati pravednu distribuciju svim zemljama svijeta, pokazuje kako pravednost u distribuciji cjepiva nailazi na niz prepreka čime se dodatno produbljuje pitanje nedostatne globalne solidarnosti. Pokazatelji procijepljenosti ukazuju da pristup cjepivu nije jednak za sve zemlje te da siromašne zemlje značajno zaostaju u pokušaju da procijepe svoje stanovništvo, što znači i veću smrtnost te njihov dalji ekonomski pad i zaostajanje. S druge strane, zemlje s visokim prihodima, koje broje oko 13% svjetske populacije, naručile su više od polovice planiranih cjepiva, 53% (Rutschman, 2021) te se procjenjuje kako će u nekim od zemalja s niskim prihodima procijepljenost biti postignuta tek nakon 2023. godine (Cioffi i Cioffi, 2021). Osim toga, počeci organiziranog cijepljenja u mnogim državama dijelom su negativno odjeknuli u javnosti kroz medijsko ukazivanje na sporadične nejednakosti unutar samih zemalja, odnosno postojanje manjih privilegiranih skupina („cijepljenje preko reda“). Pitanje pravedne i transparentne distribucije cjepiva među državama, kao i unutar država, bitan je element otpornosti društava na pandemiju bolesti COVID-19 jer je nepravedna distribucija generator sukoba i podjela u i među društvima, čime se dodatno produbljuje društveno nepovjerenje te se otežava adekvatna borba s pandemijom. Stoga je cilj ovoga rada istražiti javnu percepciju pravednosti i transparentnosti kada je u pitanju distribucija i organizacija cijepljenja kao element koji doprinosi otpornosti zdravstvenog sustava, ali i društva u cjelini. Istraživanje je provedeno u sklopu HRZZ projekta „Otpornost hrvatskog društva uslijed COVID-19 pandemije – SOCRES“ tijekom veljače, ožujka i dijela travnja 2021. godine na panel uzorku opće populacije (N = 700, punoljetni stanovnici RH). U radu će se istražiti sociodemografske (spol, dob, obrazovanje) i socioekonomske (klasni položaj, radni status) odrednice, kao i druge determinante (povjerenje u institucije koje upravljaju pandemijom, namjera cijepljenja protiv COVID-19 bolesti) javne percepcije pravednosti raspodjele cjepiva.

KLJUČNE RIJEČI: *bolest COVID-19, cijepljenje, nejednakosti, pravedna distribucija*

Željka Tonković

Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju

Dražen Cepić

Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju

OBRASCI DRUŠTVENOSTI I IZVORI POTPORE TIJEKOM PANDEMIJE

Širenje pandemije bolesti COVID-19 bitno je utjecalo na različite aspekte društvenog života. Pridržavanje epidemioloških mjera, uključujući fizičko distanciranje, ograničenje javnih i privatnih okupljanja te mjere samoizolacije, dovelo je do promjena uobičajenih obrazaca održavanja društvenih kontakata, osobito onih izvan užeg društvenog kruga. Istodobno pandemija je ukazala na važnost bliskih društvenih odnosa kao izvora emocionalne potpore u kriznim vremenima. Kao što pokazuju prethodna istraživanja, veća razina otpornosti pojedinaca u kriznim situacijama može se povezati sa strukturnim aspektima društvenih mreža, odnosno njihovom veličinom, kvalitetom veza i dostupnošću društvenih resursa. Pored navedenih strukturnih dimenzija prethodna istraživanja također pokazuju da se otpornost u krizama može povezati s raširenošću interpersonalnog povjerenja i povjerenja u institucije te razinom solidarnosti i recipročnosti u društvu. Osim kao izvor društvene potpore, društveni kontakti u vrijeme pandemije važni su i zbog širenja informacija i prenošenja stavova o pandemiji i propisanim epidemiološkim mjerama. Nepridržavanje mjera stoga se može povezati s izloženošću različitim informacijama unutar personalne mreže koje mogu imati veći utjecaj od službenih izvora informacija o pandemiji. Kako bi se ispitali različiti aspekti društvene otpornosti tijekom pandemije, provedeno je anketno istraživanje u sklopu projekta "Otpornost hrvatskog društva uslijed COVID-19 pandemije (SOCRES)". U ovom radu istražujemo nekoliko aspekata. Prvo, u radu nastojimo utvrditi temeljne obrasce društvenosti i izvore društvene potpore u vrijeme pandemije. Drugo, u radu istražujemo sociodemografske i socioekonomske odrednice različitih obrazaca društvenosti (npr. spol, dob, obrazovanje, radni status, veličina naselja). Treće, u radu ispitujemo povezanost različitih aspekata personalnih mreža s ponašanjem i stavovima u kontekstu pandemije te s indikatorima osobne dobrobiti.

KLJUČNE RIJEČI: *personalne mreže, obrasce društvenosti, društvena potpora, društvena otpornost, pandemija bolesti COVID-19*

Inga Tomić-Koludrović

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – Područni centar Split

Mirko Petrić

*Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru i Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
– Područni centar Split*

Željka Zdravković

*Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru i Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
– Područni centar Split*

Augustin Derado

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – Područni centar Split

RODNA RAVNOPRAVNOST U MODERNIZACIJSKOM KONTEKSTU: MJEŠOVITO-METODSKI PRISTUP

Analize koje se prezentiraju u ovom priopćenju temelje se na kvantitativnim i kvalitativnim podacima prikupljenim i obrađenim u okviru projekta „Relacijski rodni identiteti u Hrvatskoj: modernizacijske i razvojne perspektive“ (GENMOD, HRZZ-IP-2016-6-6010) (2017.–2021.) U izlaganju se prezentira nekoliko primjera u kojima kvalitativna analiza spaja (kvantitativno dobivene) tipove s teorijom i doprinosi objašnjenju nelinearnosti modernizacijskog procesa koji se odvija u posttranzicijskoj Hrvatskoj. Teorijski okvir analize čine novije teorije modernizacije (Beck, Giddens, Bauman, Touraine, Eisenstadt, Inglehart-Welzel, Chang) koje kritički elaboriraju ranije pretpostavljenu linearnost i evolucijski karakter modernizacijskog procesa, a čije su postavke primjenjive i na postsocijalistički transformirana društva poput hrvatskog. Polazište rasprave stavovi su o rodnoj ravnopravnosti koji se smatraju važnim pokazateljem opće moderniziranosti i demokratiziranosti nekog društva. U kontekstu rasprava o nelinearnosti i kontradiktornosti modernizacijskog procesa važno je pokušati odgovoriti na sljedeća pitanja: (1) kako zahvatiti modernizacijske promjene u trenutku dok se odvijaju te (2) kako na temelju standardiziranih pitanja zahvatiti specifičnosti pojedinog istraživanog društva. U ovom se priopćenju pokušava odgovoriti na navedena pitanja mješovito-metodskim pristupom. Stavovi o rodnoj ravnopravnosti prikupljeni anketom na nacionalno reprezentativnom uzorku (N = 1200) podvrgnuti su faktorskoj i klusterskoj analizi (na poduzorcima muškaraca i žena).

Analiza je provedena na skali patrijarhata, tradicionalizma, radne egalitarnosti, obrazovne i profesionalne emancipacije te na stavovima o neovisnosti žena. Dobivena su tri tipa muškaraca i žena: neodlučni, egalitarni i podvojeni. U skladu sa sekvencijalnim nacrtom istraživanja proveden je zatim njegov kvalitativni dio unutar kojega su podaci prikupljeni kroz 92 polustrukturirana intervjua s mikroetnografskom dimenzijom (s muškarcima, ženama i parovima u svim hrvatskim regijama). Dio sugovornika/ca sudjelovao je u anketnom ispitivanju provedenom u prethodnoj fazi istraživanja, a oni/e koji/e to nisu učinili/e nakon intervjuiranja su ispunjavali skraćeni upitnik koji je uključivao stavove o rodnoj ravnopravnosti. Na ovaj način prikupljeni kvantitativni i kvalitativni podaci poslužili su kao kontekst jedni drugima, odnosno omogućili su da eksplanatorni karakter drugog dijela istraživanja u sekvencijalnom nacrtu postane transformacijski: u krajnjem ishodu, rezultati obrada kvantitativnih podataka vide se u svjetlu relevantnih kvalitativnih podataka i obratno. Takav relacijski (a ne supstancijalistički) pristup redukciji kompleksnosti kakvu predstavljaju tipovi omogućio je zahvaćanje specifičnosti aktualnog „modusa modernosti“ (Touraine) hrvatskog društva, u smislu da cjelinu u koju su analizirani stavovi ugrađeni (*embedded*) dovode u vezu

s pojedinačnim narativima i djelovanjima. Na taj način moguće je bolje razumjeti „kontradiktornost“, odnosno neočekivanu „regresivnost“ ili pak „emancipiranost“ pojedinih stavova unutar dobivenih tipova, primjerice pojedine esencijalističke stavove na koje se nailazi kod pripadnica/ka egalitarnog tipa.

KLJUČNE RIJEČI: *rodna ravnopravnost, modernizacija, Hrvatska, mješovito-metodski pristup*

Željka Tonković

Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju

Karin Doolan

Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju

Branko Ančić

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

KLASNE NEJEDNAKOSTI I ZDRAVLJE U HRVATSKOM DRUŠTVU

Pandemija uzrokovana SARS-CoV-2 virusom značajno je opteretila zdravstvene sustave diljem svijeta, u fokus stavila pitanje važnosti dostatno javno financiranog sustava zdravstva kao i problematiku globalnih i lokalnih nejednakosti u vidu rizika od oboljenja i mortaliteta. Prema brojnim autorima, SARS-CoV-2 virus nije „društveno neutralan“ virus jer ne pogađa jednako ljude u društvu, već dodatno naglašava postojeće društvene odrednice zdravlja uključujući one vezane uz socioekonomski status i etničnost (Bibby, Everest i Abbs, 2020.; Bambra i sur., 2020.). Polazeći od pretpostavki da pandemija bolesti COVID-19 učvršćuje postojeće nejednakosti u pristupu zdravstvenim uslugama (opterećenost javnog sektora zdravstva preusmjerava pacijente u privatni sektor) te da su oni slabijeg zdravstvenog stanja rizičnija skupina kod oboljenja od SARS-CoV-2 virusa, u ovom radu bavimo se pristupom zdravstvenim uslugama i zdravstvenom stanju kao klasnim pitanjima. Rad ima dva cilja. S jedne strane utvrditi u kojoj mjeri klasni položaj objašnjava određene zdravstvene ishode, uz kontrolu sociodemografskih varijabli poput spola, dobi i mjesta stanovanja, a s druge koja je operacionalizacija klase (temeljena na zanimanjima ili kapitalima) bolji prediktor tih razlika. Rad se temelji na podacima dobivenima anketnim istraživanjima provedenim na nacionalnim reprezentativnim uzorcima stanovnika Hrvatske u okviru projekta *Društvena stratifikacija u Hrvatskoj: strukturni i subjektivni aspekti te Otpornost hrvatskog društva uslijed COVID-19 pandemije* (projekte koje je sufinancirala Hrvatska zaklada za znanost). Zdravstveni ishodi u radu promatraju se kroz nekoliko aspekata uključujući pristup zdravstvenim uslugama, povjerenje u zdravstveni sustav te samoprocjenu o vlastitom zdravstvenom stanju. U operacionalizaciji klase u radu su korištena dva pristupa: jedan inspiriran burdijeovskim pristupom klasi koji se temelji na kapitalima (ekonomski, društveni, kulturni) i pristup koji se temelji na zanimanjima, a koji polazi od europske klasifikacije zanimanja (*EseG, European Socio-Economic Groups*). Zaključak radu čini pregled mogućih objašnjenja nalaza o vezi između zdravstvenog stanja i društvenih nejednakosti uključujući materijalna, kulturna/bihevioralna, psihosocijalna ili pak ona koja proizlaze iz političke ekonomije (Bartley, 2004).

KLJUČNE RIJEČI: *pandemija, zdravstveni sustav, zdravlje, klasne nejednakosti*

Željka Tonković

Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru

Krešimir Krolo

Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru

KULTURA U KARANTENI: OBRASCI KULTURNE POTROŠNJE U DOBA PANDEMIJE

Pandemija uzrokovana virusom SARS-CoV-2 snažno je utjecala na kulturni i kreativni sektor, a posebno na kulturnu potrošnju. Zatvaranje prostora u kojima se kulturni sadržaji najčešće konzumiraju, kao i otkazivanje brojnih kulturnih događaja, onemogućilo je održavanje uobičajenih obrazaca konzumiranja kulturnih sadržaja. Kako bi se istražili različiti aspekti kulturne potrošnje u uvjetima ograničene dostupnosti javnih kulturnih sadržaja, osmišljen je online anketni upitnik. Prikupljanje podataka odvijalo se od 20. travnja do 9. svibnja 2020. godine, u razdoblju u kojem su zbog primjene epidemioloških mjera bili zatvoreni brojni kulturni prostori. Upitnik je postavljen na platformu Questionpro.com te je distribuiran preko društvenih mreža. Upitnik je ukupno ispunilo 350 ispitanika. Dobni raspon ispitanika kretao se od 18 do 73 godine, dok rodna struktura pokazuje veću zastupljenost žena što je očekivano s obzirom na već utvrđene rodne razlike u kulturnoj potrošnji. Provedbom faktorskih analiza utvrđeno je nekoliko specifičnih faktora vezanih uz obrasce kulturne potrošnje te uz korištenje interneta i digitalne tehnologije. Rezultati pokazuju da je postavljanjem kulturnih sadržaja u virtualni prostor moguće samo djelomično nadomjestiti potrebe za različitim oblicima sudjelovanja u kulturi. Nadalje, rezultati bivarijatnih i multivarijatnih analiza pokazuju povezanost pojedinih obrazaca potrošnje i ukusa s kulturnim kapitalom ispitanika te sa sociodemografskim i socioekonomskim varijablama (spol, dob, mjesto stanovanja, radni status). Indikativne su i razlike među ispitanicima koji su aktivni u nekom polju kulturno-umjetničkog djelovanja i onih koji su ponajprije pasivni potrošači kulture. Dobiveni rezultati potvrđuju spoznaje prethodnih istraživanja o stukturalnim razlikama u kulturnoj potrošnji, ali i otvaraju nova pitanja o nejednakosti pristupa digitaliziranim kulturnim sadržajima u razdoblju pandemije. Premda digitalizacija kulture može omogućiti pristup sadržajima neovisno o dostupnosti kulturne infrastrukture u lokalnoj sredini, nejednakost pristupa uslijed razlika u digitalnom kapitalu i tehnološkoj opremljenosti može dodatno istaknuti već postojeće nejednakosti.

KLJUČNE RIJEČI: *kulturna potrošnja, kulturni kapital, digitalni kapital, društvene nejednakosti, pandemija bolesti COVID-19*

Tijana Trako Poljak

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

Krešimir Žažar

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

Jelena Puđak

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Mateja Jež Rogelj

Agronomski fakultet Zagreb

KAPACITETI OTPORNOSTI HRVATSKIH RURALNIH PODRUČJA KAO SOCIJALNO-EKOLOŠKIH SUSTAVA

Ruralna područja posljednja su dva desetljeća uvelike zanemarena istraživačka tema u domaćoj sociologiji, posebno u usporedbi s tzv. zlatnim dobom ruralne sociologije prošlog stoljeća. U isto vrijeme, s globalnom socijalno-ekološkom krizom, a i drugim krizama kao što je globalna pandemija bolesti COVID-19, koje ne zaobilaze ni Hrvatsku, te s obzirom na lokalne probleme poput nedavnih razornih potresa, evidentno je da su ruralna područja iznimno važna u bilo kakvim promišljanjima o razvoju i razvojnim perspektivama hrvatskog društva. S jedne strane, radi se o ranjivim prostorima koje ovakve krize pogađaju s mnogo težim posljedicama, no istovremeno je riječ o sredinama koje posjeduju specifične kapacitete otpornosti (engl. resilience) i prilagodbe koje je nužno istražiti kako bi ih se moglo iskoristiti i raditi na njihovu jačanju. To je već prepoznato u Europi, pa ruralna područja zauzimaju ključno mjesto u međunarodnim razvojnim strategijama. Stoga je nužno ponovno probuditi sustavnija znanstvena bavljenja ruralnim područjima u Hrvatskoj koja su prošla niz dramatičnih promjena kroz posljednje tri, a danas možemo govoriti i o četvrtoj modernizaciji. Pritisci globalizacije, zajedno s realnošću ekološke krize, egzogeni su čimbenici koji nisu zaobišli ni hrvatska sela. Postsocijalističko nasljedovanje, ratna razaranja, tranzicija u demokratski liberalni sustav te pristup Europskoj uniji samo su neki od endogenih izazova perspektivama ruralnog razvoja. U ovom ćemo izlaganju predstaviti recentni istraživački pristup koji ruralna područja definira kao dinamične socijalno-ekološke sustave (RSES) s inherentnim kapacitetima prilagodbe i otpornosti. Ruralni prostor u tom se smislu shvaća kao socijalni prostor neraskidivo povezan s prirodnim okolinom, a ključne sastavnice ruralnog razvoja njegove su tijesno isprepletene i međuovisne ekonomske, socijalne i ekološke dimenzije. Istodobno se ne smiju zanemariti lokalni, nacionalni i međunarodni akteri (npr. dionici lokalne i nacionalne uprave, Europske unije te različitih politika ruralnog razvoja) koji vrše izvanjske pritiske na RSES-ove. Prikazat ćemo preliminarne podatke znanstvenog projekta HRZZ-a „Socijalno-ekološki izazovi ruralnog razvoja: objektivni i subjektivni pokazatelji otpornosti hrvatskih ruralnih socijalno-ekoloških sustava“ (UIP-2019-04-5257) u kojem ukazujemo na važnost uključivanja objektivnih pokazatelja otpornosti (ekonomska, ekološka i socijalna dimenzija), no i često zanemarenu subjektivnu dimenziju (socijalni, ljudski i kulturni kapital). Cilj je izraditi model izračuna indeksa otpornosti hrvatskih ruralnih područja na temelju objektivnih i subjektivnih pokazatelja. U izlaganju ćemo se osvrnuti na određene izazove konceptualizacije ruralnih područja kao socijalno-ekoloških sustava (RSES-ova) te ukazati na metodološke izazove koji se pojavljuju prilikom izrade indikatora razvoja i prikupljanja statističkih podataka. Konačno, osvrnut ćemo se na važnost sustavnog pristupa koji ruralna područja i stanovništvo razumijeva kao aktivne sudionike aktualnih društvenih kretanja te koji bi služio kao poticaj za izradu kvalitetnijih i učinkovitijih strategija ruralnog razvoja prilagođenih hrvatskim okolnostima.

KLJUČNE RIJEČI: *hrvatska ruralna područja, ruralni razvoj, socijalno-ekološki sustavi, pokazatelji razvijenosti, kapacitet otpornosti*

Dina Vozab

Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Mihaela Mihalec

Studentica diplomskog studija novinarstva, Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Laura Hana Uremović

Studentica diplomskog studija novinarstva, Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

UPOTREBA MEDIJA, POVJERENJE I INFORMACIJSKI CILJEVI U DVOSTRUKOJ KRIZI: SUOČAVANJE SA STRESOM UZ MEDIJE NAKON POTRESA U RAZDOBLJU PANDEMIJE COVID-19

Teorija ovisnosti o medijima (Ball-Rokeach i DeFleur, 1976) pretpostavlja da publike u većoj mjeri ovisi o informacijama iz medija u razdobljima društvenih promjena, previranja ili kriza koje prethodne društvene prakse čine manje korisnima za sigurnost ili preživljavanje pojedinca. Teorija se u tom smislu primjenjivala u istraživanjima u kontekstu rata (Melki & Kozman, 2019), terorističkih napada (Lachlan i dr., 2009; Lowrey, 2004), zdravstvenih kriza (Hu & Zhang, 2014; Jang & Baek, 2019; Lyu, 2012), prirodnih katastrofa poput potresa, poplava, uragana (Jung & Moro, 2014; Seo i dr., 2012) ili industrijskih nesreća (Lachlan i dr., 2010). Studije su pokazale da su tradicionalni mediji izrazito važni za publike u vrijeme kriza, posebno u prvim fazama, ali važne funkcije imaju i alternativni izvori informacija i interpersonalna komunikacija. U razdoblju pandemije virusa SARS-CoV-2 korištenje medija povezano je s pozitivnim strategijama suočavanja sa stresom, ali pojačano korištenje medija i dodatno produbljuje negativne psihološke posljedice krize (Chao i dr., 2020; Garfin, 2020). Istraživanje je provedeno u sklopu kolegija na diplomskom studiju novinarstva Fakulteta političkih znanosti u travnju 2020. godine kad je kretanje građana bilo ograničeno mjerama za suzbijanje pandemije virusa SARS-CoV-2, a nakon potresa koji je pogodio Zagreb 22.3.2020. Cilj je istraživanja iz perspektive teorije ovisnosti o medijima otkriti za koje su ciljeve publike koristile medije, kakva je povezanost povjerenja i percepcije izloženosti dezinformacijama s upotrebom medija te kakav je odnos upotrebe medija sa strategijama suočavanja sa stresom i psihološkim reakcijama. Podaci su prikupljeni internet-skom anketom koja se dijelila metodom snježne grude, na prigodnom uzorku (N = 741). Faktorskom analizom identificirana su tri različita cilja upotrebe medija: radi razumijevanja društva, radi razumijevanja sebe i za igru i komunikaciju. Obrazovanje, dob i spol publika značajni su prediktori upotrebe medija i psiholoških reakcija, a povjerenje u medije povezano je s upotrebom tradicionalnih medija i potrebom za razumijevanjem društva i sebe. Kao što su i ranija istraživanja sugerirala, obrazovanje publike u manjoj su se mjeri oslanjale na tradicionalne medije te su koristile šire izvore informacija. Percepcija prijetnje i izloženosti dezinformacijama imaju značajnu povezanost s upotrebom medija i psihološkim reakcijama. Rezultati sugeriraju da je upotreba medija imala ulogu ublažavanja stresa kroz aktivne strategije suočavanja sa stresom dok su strategije izbjegavanja stresa povezane sa smanjenom upotrebom medija.

KLJUČNE RIJEČI: teorija ovisnosti o medijima, kriza, upotreba medija, povjerenje, strategije suočavanja sa stresom

HABITUS, EMOCIJE I OBRAZOVNE PUTANJE MLADIH LJUDI KOJI SU ODRASTALI U SIROMAŠTVU

U analizama nejednakosti, a posebice klasnih nejednakosti u obrazovanju, velik je teorijski utjecaj Bourdieuovog koncepta habitusa, i unatoč tome što je – gledajući empirijske radove – taj konceptualni instrument često puno manje prisutan od drugih koncepata burdijeovske analize klasnih nejednakosti kao što je to kulturni kapital. No, velika je snaga koncepta habitusa upravo to što pažnju usmjeruje prema utjelovljenim nejednakostima – i to ne samo onim kognitivnim već i emocionalnim (Reay, 1995, 2004). Kao što postaje sve jasnije iz perspektive sociologije emocija, pozitivne i negativne emocije također su nejednako raspodijeljene te utječu na razinu pristupa ostalim društvenim resursima (Turner, 2010). Stoga se u ovom radu fokusiram na utjelovljenu prirodu klasnih nejednakosti u obrazovanju kojoj pristupam kroz biografsko-narativnu analizu tri strateški izabrana slučaja iz veće studije (OBRIK, 2015. – 2016.) koja se bavila obrazovnim ishodima i radnim karijerama mladih ljudi koji su se za vrijeme svog srednjoškolskog obrazovanja nalazili u sustavu socijalne skrbi. Ta tri strateški izabrana slučaja mladih ljudi okarakterizirana su zajedničkim iskustvom življenja u siromaštvu koje također obilježavaju i vrlo različite početne intersekcije društvenih prednosti i nepovoljnosti (pad u siromaštvo srednje klase; međugeneracijsko siromaštvo; siromaštvo u intersekciji s antiromskim rasizmom). U analizi ova tri slučaja fokusiram se na to kako životne priče troje mladih ljudi reflektiraju vrlo različite horizonte vjerojatnog, mogućeg i nezamislivog u njihovim obrazovnim putanjama te kako su ti horizonti bili oblikovani vrlo različitim afektivnim strukturama. U konačnici, nalazi ove studije sugeriraju kako kognitivne i afektivne strukture funkcioniraju zajednički oblikujući mehanizam socijalnih nejednakosti utemeljen na ojačavanju inicijalnih nejednakih pristupa društvenim resursima. Vidimo to, između ostalog, i na temelju često klasno strukturiranih (kognitivnih i emocionalnih) reakcija na mjere usmjerene protiv širenja bolesti COVID-19 kao i na cijepljenje protiv iste. Iako je studija koju prezentira ovaj rad nastala godinama prije COVID krize, njezin fokus na utjelovljenu klasnu nejednakost kroz analize afektivnih struktura nudi perspektivu koja će nužno postati sve relevantnija u vremenu koju dolazi gdje će sve više biti potrebno razumjeti obrasce afektivnih nejednakosti i njihove posljedice na pojedince i društvo.

KLJUČNE RIJEČI: *siromaštvo, društvena klasa, obrazovanje, habitus, emocije*

Jana Vukić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

Paola Pučić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

JAVNI PROSTORI I SKATE SUPKULTURA

U vrijeme pandemije koronavirusa važnost javnog prostora, njegove dostupnosti svim dobnim i društvenim grupama te mogućnost njegova korištenja za različite aktivnosti (druženje, sport i rekreacija i dr.) i u različitim vremenskim obrascima posebno je došla do izražaja. Negativne reakcije na okupljanje mladih ispred zagrebačkog Hrvatskog narodnog kazališta ili na Jarunu s druge strane ukazuju na etiketiranje mladih kao devijantne društvene grupe te na nedostatak sadržaja i prostora koje bi mladi mogli koristiti na adekvatan način i bez izazivanja negativnih reakcija. Na primjeru zagrebačke skate supkulture u izlaganju se ukazuje na važne odrednice urbanih javnih prostora: inkluzivnost i multifunkcionalnost. U javnim prostorima događaju se procesi supkulturalizacije, pa su tako za aktore skate supkulture, osim korištenja institucionaliziranih skate parkova, uobičajeni urbani rituali, zapravo reinterpetacija urbanih elemenata i dijelova arhitekture te aproprijacija javnih prostora, čime dolazi do stvaranja identitetskih mjesta skatera. Međutim, urbani odnosi moći i top-down pristup urbanom planiranju (pre)često dovode do stvaranja homogenih i ekskluzivnih javnih prostora pri čemu supkulture možemo promatrati kao primjer „izbacivanja“ određenih društvenih grupa iz javnog prostora. Pripadnici skate supkulture često se u javnom diskursu tretiraju kao devijantne skupine, međutim u europskim i svjetskim gradovima sve se više razvija koncept „skate urbanizam“ u kojemu se, umjesto isključivanja, kombinacijom bottom-up i top-down pristupa tijekom urbane transformacije dovodi do inkluzije i nove vrijednosti. U istraživanju su korištene kvalitativne metode: promatranje javnih prostora „Mimare“ i „Džamije“, analiza prostornih podataka (Geoportal) i analiza sadržaja (fotografije, portali, dokumentarni film) te su provedeni intervjui sa zagrebačkim skaterima radi razumijevanja „skejterskog“ iskustva (17 intervjua). Osim toga, intervjuirana su 4 stručnjaka iz područja sociologije supkultura, urbane sociologije i urbanizma da bi se dobio uvid u sociološko-urbanističku perspektivu. Zaključak istraživanja je da Grad Zagreb i šira javnost nisu blagonakloni prema supkulturnoj zajednici skatera, međutim „Mimara“ predstavlja iznimku jer su skateri prihvaćeni kao sastavni korisnici toga javnog prostora, dok je na „Džamiji“ „skejtanje“ zabranjeno nakon zadnje transformacije trga. Zbog nedostatka odobrenih skate parkova nastaju DIY ili „divlji“ skate parkovi na „ničijim“ prostorima koji omogućuju kontinuitet skate supkulture, vježbanje i druženje. Grad bi podržavanjem takvih aktivnosti i osiguravanjem prostora skaterima doveo do prekida s etiketom devijantnosti te omogućio raznovrsnost aktivnosti i korisnika javnog prostora što može doprinijeti atraktivnosti i inkluzivnosti grada Zagreba.

KLJUČNE RIJEČI: *javni prostori, skate supkultura, urbanizam, prisvajanje javnih prostora, kvalitativni pristup, skateri, stručnjaci*

Jana Vukić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

Lora Rajčić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

ŠIRA SLIKA OBNOVE ZAGREBA. REVITALIZACIJSKI POTENCIJAL ARHITEKTONSKE BAŠTINE I BROWNFIELD PODRUČJA SA STAJALIŠTA STRUČNIH AKTERA

Obnova Zagreba fokusirana je na središte i najstariji dio grada koji je nastradao u potresu u ožujku 2020. godine, a ne na sveobuhvatnu revitalizaciju koja je gradu nužna. Osnovna teza od koje se polazi u izlaganju jest ta da je prostor izvan užeg središta Zagreba izložen vrlo intenzivnim procesima transformacije (stambene i poslovne izgradnje, preizgrađenosti i gubitka zelenih površina i dr.) koje ne prati odgovarajuća društvena, prometna i zelena infrastruktura nužna za kvalitetu života i održivi urbani razvoj. Obnova Zagreba jest prilika za novo sagledavanje i formiranje razvojne strategije temeljene na principima pravednosti, inovativnosti i održivosti te neiskorištenim arhitektonskim i prostornim vrijednostima. Problemi zagađenja (zraka, buke i dr.) i otpada ili nedostatak javnih zelenih površina dugogodišnji su problemi koji narušavaju kvalitetu života u Zagrebu. Potres i pandemija koronavirusa dodatno su ih naglasili, baš kao i neusklađenost razvoja grada Zagreba s principima održivog razvoja i brige za javno dobro. Prema principima New Leipzig Charter europski gradovi trebaju se razvijati istodobno kao funkcionalne cjeline i kao mreže susjedstava (kvartova) ili gradskih četvrti koje odlikuje dobro oblikovana infrastruktura, zdrav okoliš i otpornost, sve s ciljem osiguravanja visoke kvalitete života. Prostornom analizom javno-društvenih sadržaja u Zagrebu uočavaju se neujednačenosti između središta i šireg centra grada („periferije centra“) te Novog Zagreba. Prostornom analizom brownfield područja i odabranih primjera arhitektonske baštine (Zagrebačkog Velesajma i Zagrepčanke, tj. bivše klaonice u Heinzelovoj ulici) ukazuje se na moguća rješenja nedostatka javnih i društvenih sadržaja. Privođenje svrsi, primarno u skladu s javnim interesom, uz reevaluaciju industrijske i modernističke baštine, zagrebačke brownfelde pretvara u potencijal za unaprjeđenje urbane kvalitete. Prostorna analiza rađena je na javno dostupnim podacima grada Zagreba (Geoportal), a osim toga provedeno je kvalitativno istraživanje stavova stručnjaka. Ukupno je provedeno dvadeset intervjua u razdoblju od studenog do travnja 2021. godine pri čemu je analizirana tema participacije stručnih i civilnih aktera, način donošenja odluka te razvojni potencijal brownfield područja za grad Zagreb. Rezultati pokazuju kako se u proces donošenja odluka samo formalno uključuju stručni i civilni akteri, bez stvarne moći odlučivanja. Stručnjaci u velikoj mjeri ističu nedostatak javnih i društvenih sadržaja i zelenila te nužnost shvaćanja revitalizacijskog potencijala arhitektonske baštine. Njezinom prikladnom prenamjenom zadovoljile bi se potrebe gradskih četvrti, ali i grada u cjelini, pri čemu bi se obnova grada približila principima održivog razvoja.

KLJUČNE RIJEČI: *obnova Zagreba, revitalizacija, brownfield, arhitektonska baština, stručni i civilni akteri, participacija*

Jana Vukić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

Ana-Marija Senfner

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

Miroslav Mihetec

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

Barbara Barišić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

URBANI JAVNI PROSTORI PRIJE I TIJEKOM PANDEMIJE COVID-19 – PRIMJER ZAGREBA

Promjene životnih stilova, sve veća izgrađenost urbanog prostora, nedostatak održive urbane mobilnosti, zagađenje i posljedice globalnih klimatskih promjena te brojni drugi faktori utječu na urbanu kvalitetu života. U navedenom kontekstu dostupnost i kvaliteta javnog prostora sve više utječu na subjektivne i objektivne aspekte kvalitete života svih dobnih skupina stanovnika gradova. Prosvjedi civilnih i stručnih aktera usmjereni na zaštitu urbanog zelenila i javnih prostora u Zagrebu ukazuju na potrebu građana za javnim zelenim površinama, prostorima za sport, rekreaciju, druženje ili odmor. Pandemija bolesti COVID-19 dovela je do značajnog niza promjena u svakodnevnom životu i navikama, pa je tako utjecala i na načine korištenja javnih prostora. S ciljem istraživanja svakodnevnih praksi stanovnika Zagreba mlađe dobne skupine i njihovih stavova o dostupnosti i kvaliteti urbanih javnih prostora provedeno je online anketno istraživanje na prigodnom uzorku studenata Sveučilišta u Zagrebu. Fokus istraživanja bio je na dvije prostorne razine – gradskoj i kvartovskoj, kako bi se istražili stavovi i prakse u malom mjerilu gradskih četvrti i kvartova u kojima studenti žive te na prostoru središta grada Zagreba koji je doživio naglu i značajnu transformaciju zbog posljedica potresa, pandemije bolesti COVID-19 i epidemioloških mjera. Rezultati online ankete komparirani su s anketnim istraživanjem o javnom prostoru provedenim prije pandemije na prigodnom uzorku studenata Filozofskog fakulteta i Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Usporedba je provedena kako bi se istražile sličnosti i razlike u stavovima o javnom prostoru i praksama studenata. U oba istraživanja korišteni su kriteriji kvalitete javnih prostora Gehl Instituta, a istraživanja su provedena na fakultetima iz društveno-humanističkog i tehničkog područja. U oba istraživanja uzorak je prigodni, a ukupno je sudjelovalo 250 studenata. Za potrebe ovoga izlaganja provedena je deskriptivna analiza podataka i tematska analiza otvorenih odgovora te je uočena razlika u navikama i načinima korištenja te stavovima o važnosti javnog prostora.

KLJUČNE RIJEČI: *javni prostor, kvaliteta života, pandemija bolesti COVID-19, studenti UniZG, anketa, Zagreb*

Jelena Zlatar Gamberožić
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Sara Ursić
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Jana Vukić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

SOCIOPROSTORNI PRISTUP DEFINIRANJU I ISTRAŽIVANJU OTPORNOSTI I ODRŽIVOSTI

Održivost i otpornost kao koncepti otvoreni su za višestruku, ponekad kontradiktornu interpretaciju, koja često društvenim znanostima nameće istraživački okvir tehničkih ili prirodnih znanosti. Supstancijalna bliskost koncepata i spomenuta otvorenost zahtijevaju pojačan napor kako bi se različiti pristupi njihovom istraživanju sagledali, usporedili i međusobno povezali u koherentnu cjelinu znanstvenih spoznaja. Najvažnija razlika koju bismo mogli odrediti jest ta da koncept otpornosti stavlja veći naglasak na uznemirujuće događaje, prilagodbu i oporavak. Održivost se usredotočuje na „temeljne uzroke“ (budućih) poremećaja naglašavajući ublažavanje klime i ideju socijalne sigurnosti. Koncept održivosti etablirao se kao dio društvenih znanosti i danas je ekološka dimenzija samo jedan od četiri stupa održivosti te čini temelj onog što danas nazivamo održivim razvojem. I pojam otpornosti koji je pozicioniran u širi kontekst socioekološkog sistema zbog čega je koncept otpornosti smješten u globalni diskurs. Međutim, treba imati na umu da, kada govorimo o otpornosti socio-ekološkog sistema, ne govorimo samo o apstraktnom sistemu na koji utječu nepredvidive i neočekivane ekološke nedaće već govorimo i o dugoročnim izazovima koji se događaju iznutra, odnosno proizlaze iz same zajednice koju pak moramo razumijevati u globalnom, ali i nacionalnom, regionalnom i lokalnom kontekstu. Uzimajući u obzir navedeno, u diskurs otpornosti neminovno je uključiti društvenu, kulturnu i prostornu otpornost kao stupove koji zajedno omogućavaju održivost otpornosti. Primarna svrha analize i evaluacije navedenih koncepata u ovome izlaganju jest pokušaj postavljanja integrativnog teorijskog okvira za istraživanje urbanih i ruralnih prostora i lokalnih zajednica iz sociološke perspektive. Razumijevanje socijalne i kulturne otpornosti usko je vezano uz koncept zajednice kao aktera u tom dinamičnom procesu. U kontekstu socijalne otpornosti kao alata za unapređenje (ruralnog i urbanog) prostora koncept zajednice gotovo je od presudne važnosti za razumijevanje suvremenih socioprostornih odnosa.

Ovaj rad nastao je u sklopu Uspostavnog istraživačkog projekta SECURURAL (UIP-2019-04-5257) financiranog od strane Hrvatske zaklade za znanost.

KLJUČNE RIJEČI: *otpornost, održivost, zajednica, socioprostorni pristup, urbano, ruralno, integrativni pristup*

PANDEMIJA KAO DISKURZIVNA PRAKSA – TEORIJSKE PRETPOSTAVKE I EMPIRIJSKE ILUSTRACIJE

Rad polazi od stanovišta da se pandemija bolesti COVID-19 nipošto ne može reducirati tek na medicinsku komponentu, već se radi o višeslojnom fenomenu koji uključuje evidentne gospodarske, političke i niz dalekosežnih društvenih efekata koji se prelijevaju u sve domene društvenog života. No, pored niza opažljivih empirijskih reperkusija impliciranih pandemijom, ključna teza rada jest da se „pandemijski realitet“ u osnovici i konstruira kroz određene diskurzivne prakse. Pritom identificiramo dvije temeljne diskurzivne strategije dominantno prisutne u jezičnim reprezentacijama pandemije: 1) moraliziranje; 2) epistemička (de)legitimacija. Moraliziranje kao diskurzivnu praksu koncipiramo slijedeći Luhmannovo poimanje moralne komunikacije (Luhmann, 1991; 1992; 1996; 2012) kao u osnovici vrlo prijepornu komunikacijsku formu zasnovanu na uvažavanju/neuvažavanju osobe ili kolektiva u cjelini čime se generiraju moralni binarni kodovi kao što su dobar/loš, dobar/zao, dobar/nedobar što implicira crno-bijelu kategorizaciju objekta moralne evaluacije te se time stvaraju i potenciraju društvene tenzije, konfrontacije i konflikti. Potonja diskurzivna strategija pak počiva na praksi da se stanovišta o koronavirusu, pristupima suočavanja s pandemijom, tj. uvođenju protupandemijskih mjera, također i o vakcinaciji, nastoje zaodjenuti u znanstveno ruho. Tako znanstvena stanovišta postaju legitimacijska osnova društvenim akterima za propagiranje određenog tipa djelovanja. Gledano s druge strane, deficit znanstvenog potkrepljenja pojedinih teza smatra se pristajanjem uz „teorije zavjere“ što je nerijetka etiketa koja se u aktualnom kontekstu koristi kao instrument epistemičke delegitimacije „onih drugih“. Tako se i u ovoj domeni proizvode dihotomije bazirane na binarnom kodu istinit/lažan. Razvidan je paralelizam između dviju diskurzivnih strategija s obzirom da moraliziranje svoj legitimitet preferira fundirati na znanstvenim osnovama. Međutim, znanost se po pitanju tematiziranja diferentnih aspekata pandemije može smatrati svim samo ne monolitnim, univoknim entitetom s obzirom na izrazito različite, nerijetko proturječne pa i inkonzistentne tvrdnje. Utoliko se moraliziranje doista pokazuje kao prijeporan i kontraproduktivan oblik komunikacije budući da je iznimno zahtjevno utvrditi tko je u vibrantnoj pandemijskoj debati ustvari u pravu. Empirijska komponenta rada zasniva se na pristupu kritičke diskurzivne analize (Fairclough, 2003; Wodak, Meyer, 2001) te se na odabranom uzorku internetskih portala demonstrira koji se moralni binarni kodovi te epistemičke dihotomije pojavljuju u javnom diskursu Hrvatske te uz koje se konkretne društvene aktere vezuju. Premda je poduzeta empirijska analiza daleko od obuhvatnog prikaza ove naglašeno izdašne diskusije, nalazi nedvosmisleno potvrđuju da su strategije moraliziranja i epistemičke (de)legitimacije itekako prisutne u javnom diskursu te da pritom doista više stvaraju društvene razdore negoli što doprinose razrješenju pandemijske situacije. Naposljetku, uz sugestiju za napuštanjem dviju apostrofiranih prijepornih diskurzivnih strategija plediramo za konstruktivan, argumentirani javni dijalog otvoren svima jer pandemijski kontekst sve je samo ne crno-bijel, kao što bi to često rabljene dihotomije htjele sugerirati.

KLJUČNE RIJEČI: binarni kodovi, epistemička (de)legitimacija, kritička diskurzivna analiza, moraliziranje, teorije zavjera

LISTA SUDIONIKA I SUDIONICA

	IME PREZIME	E-MAIL	INSTITUCIJA
1.	Mirjana Adamović	mirjana@idi.hr	Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
2.	Branko Ančić	branko@idi.hr	Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
3.	Nikola Baketa	baketa@idi.hr	Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
4.	Dora Bagić	dora.bagic@znanjenadjelu.hr	The World Bank, Ured Zagreb i Zaklada Znanje na djelu
5.	Dragan Bagić	dbagic@ffzg.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
6.	Gorana Bandalović	gbandalo@ffst.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Odsjek za sociologiju
7.	Valerija Barada	vbarada@unizd.hr	Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju
8.	Barbara Barišić	barisic.barbara93@gmail.com	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju
9.	Danijel Baturina	danijel.baturina@pravo.hr	Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Zagreb
10.	Gojko Bežovan	gojko.bezovan@pravo.hr	Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Zagreb
11.	Paško Bilić	pasko@irmo.hr	Institut za razvoj i međunarodne odnose
12.	Kosta Bovan	kosta.bovan@fpzg.hr	Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu
13.	Jasmina Božić	jbozic@ffzg.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju
14.	Saša Božić	sbozic@unizd.hr	Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju
15.	Marija Brajdić Vuković	marija@idi.hr	Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
16.	Edgar Buršić	edgar.bursic@unipu.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli
17.	Dražen Cepić	dcepic@unizd.hr	Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju
18.	Predrag Cvetičanin	pcveticanin@gmail.com	Univerzitet u Nišu, Fakultet umetnosti

19.	Dinka Čorkalo Biruški	dcorkalo@ffzg.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za psihologiju
20.	Đurđica Degač	djdegac@ffzg.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
21.	Augustin Derado	augustin.derado@pilar.hr	Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – Područni centar Split
22.	Karin Doolan	kdoolan@unizd.hr	Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju
23.	Anita Dremel	anitadremel@gmail.com; adremel@ffos.hr	Filozofski fakultet Osijek, Katedra za sociologiju
24.	David Dukić	david.dukic@fer.hr	TakeLab, Fakultet elektrotehnike i računarstva, Sveučilište u Zagrebu
25.	Filip Fila	filip@idi.hr	Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
26.	Ivo Furman	Ivo.furman@bilgi.edu.tr	Sveučilište Istanbul Bilgi
27.	Branka Galić	brgalic@ffzg.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
28.	Marko Galić	galaxymarko1912@gmail.com; mgalic@unizd.hr	Sveučilište u Zadru, Odjel za psihologiju
29.	Maja Gergorić	maja.gergoric@fpzg.hr	Fakultet političkih znanosti u Zagrebu
30.	Matej Gjurković	matej.gjurkovic@fer.hr	TakeLab, Fakultet elektrotehnike i računarstva, Sveučilište u Zagrebu
31.	Margareta Gregurović	margareta.gregurovic@imin.hr	Institut za migracije i narodnosti, Zagreb
32.	Snježana Gregurović	snjezana.gregurovic@imin.hr	Institut za migracije i narodnosti, Zagreb
33.	Anja Gvozdanović	anja@idi.hr	Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
34.	Vedran Halamić	vhalamic@ffzg.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
35.	Adna Herak	adna.herak@gmail.com	Diplomski studij sociologije, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
36.	Caroline Hornstein Tomić	Caroline.Hornstein-Tomic@pilar.hr	Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb
37.	Larisa Hrzić	larisa@ffst.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Odsjek za sociologiju

38.	Vladimir Ivanović	vivanovi@ffzg.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju
39.	Mateja Jež Rogelj	mrogelj@agr.hr	Agronomski fakultet Zagreb
40.	Luka Jurković	ljurkovi@ffzg.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
41.	Juraj Jurlina	jjurlina@ffos.hr	Filozofski fakultet Osijek
42.	Ksenija Klasnić	kklasnic@ffzg.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
43.	Sanja Klempić Bogadi	sanja.klempic@imin.hr	Institut za migracije i narodnosti, Zagreb
44.	Goran Koletić	gkoletic@ffzg.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
45.	Krešimir Krolo	kkrolo@unizd.hr	Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju
46.	Josip Kumpes	josip.kumpes@imin.hr	Institut za migracije i narodnosti, Zagreb
47.	Maja Kurilić	maja.kurilic@znanjenadjelu.hr	Zaklada Znanje na djelu
48.	Simona Kuti	simona.kuti@imin.hr	Institut za migracije i narodnosti, Zagreb
49.	Sanja Lazanin	sanja.lazanin@imin.hr	Institut za migracije i narodnosti, Zagreb
50.	Marija Lončar	mloncar@ffst.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Odsjek za sociologiju
51.	Marko Lucić	marko.lucic15@gmail.com	Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike
52.	Jelena Matančević	jelena.matancevic@pravo.hr	Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
53.	Teo Matković	teo.matkovic@idi.hr	Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
54.	Mihaela Mihalec	mihaelamihalec@gmail.com	Studentica diplomskog studija novinarstva, Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu
55.	Miroslav Mihetec	mmihetec@ffzg.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju
56.	Dubravka Mlinarić	dubravka.mlinaric@imin.hr	Znanstveni odsjek za migracijska i demografska istraživanja, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb

57.	Krunoslav Nikodem	knikodem@ffzg.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju
58.	Iva Odak	iva@idi.hr	Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
59.	Željko Pavić	zpavic@ffos.hr	Filozofski fakultet Osijek
60.	Jadranka Pelikan	jadranka.pelikan@gmail.com	Sveučilište u Zadru
61.	Lana Peternel	lanapeternel@idi.hr	Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
62.	Mirko Petrić	mpetric@unizd.hr; mirko.petric@pilar.hr	Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju i Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – Područni centar Split
63.	Nikola Petrović	nikola@idi.hr	Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
64.	Sonja Podgorelec	sonja.podgorelec@imin.hr	Institut za migracije i narodnosti, Zagreb
65.	Toni Pranić	tpranic@pravos.hr	Pravni fakultet Osijek
66.	Jaka Primorac	jaka@irmo.hr	Institut za razvoj i međunarodne odnose
67.	Toni Prug	toni.prug@gmail.com	Nezavisni istraživač
68.	Paola Pučić	pucic.paola@gmail.com	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju
69.	Jelena Puđak	Jelena.Pudjak@pilar.hr	Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb
70.	Helena Pupak	helenapupak@gmail.com	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
71.	Saša Puzić	puzic@idi.hr	Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
72.	Lora Rajčić	lorarajcic@gmail.com	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju
73.	Izvor Rukavina	izrukavi@ffzg.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju
74.	Ana-Marija Senfner	anamarija.senfner@gmail.com	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju
75.	Armano Srblijinović	asrblijn@gmail.com	Nezavisni istraživač

76.	Paul Stubbs	pstubbs@eizg.hr	Ekonomski institut, Zagreb
77.	Anđelina Svirčić Gotovac	svircic@idi.hr	Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
78.	Josip Šabić	josip@idi.hr	Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
79.	Sandra Šević	ssevic1@ffzg.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
80.	Bruno Šimac	bsimac@ffzg.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju
81.	Dražen Šimleša	Drazen.Simlesa@pilar.hr	Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb
82.	Jan Šnajder	jan.snajder@fer.hr	TakeLab, Fakultet elektrotehnike i računarstva, Sveučilište u Zagrebu
83.	Adrijana Šuljok	adrijana@idi.hr	Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
84.	Zorana Šuljug Vučica	zorana@ffst.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Odsjek za sociologiju
85.	Marija Švajda	marija.svajda@hzjz.hr	Hrvatski zavod za javno zdravstvo
86.	Inga Tomić-Koludrović	Inga.tomic-koludrovic@pilar.hr	Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – Područni centar Split
87.	Željka Tonković	zeljka.tonkovic@unizd.hr	Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju
88.	Tijana Trako Poljak	ttrako@ffzg.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju
89.	Laura Hana Uremović	lalahana.uremovi8@gmail.com	Studentica diplomskog studija novinarstva, Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu
90.	Sara Ursić	sara.ursic@pilar.hr	Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb
91.	Dina Vozab	dina.vozab@fpzg.hr	Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu
92.	Tanja Vučković Juroš	tanja.vuckovic.juros@gmail.com	Sveučilište u Louvainu, Belgija
93.	Jana Vukić	jana.vukic@ffzg.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju
94.	Savaş Yıldırım	Savas.yildirim@bilgi.edu.tr	Sveučilište Istanbul Bilgi
95.	Željka Zdravković	zzdravko@unizd.hr	Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju

---

96.	Jelena Zlatar Gamberožić	jelena@idi.hr	Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
97.	Krešimir Žažar	kzazar@ffzg.hr	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

---

ORGANIZATOR:

HRVATSKO SOCIOLOŠKO DRUŠTVO